

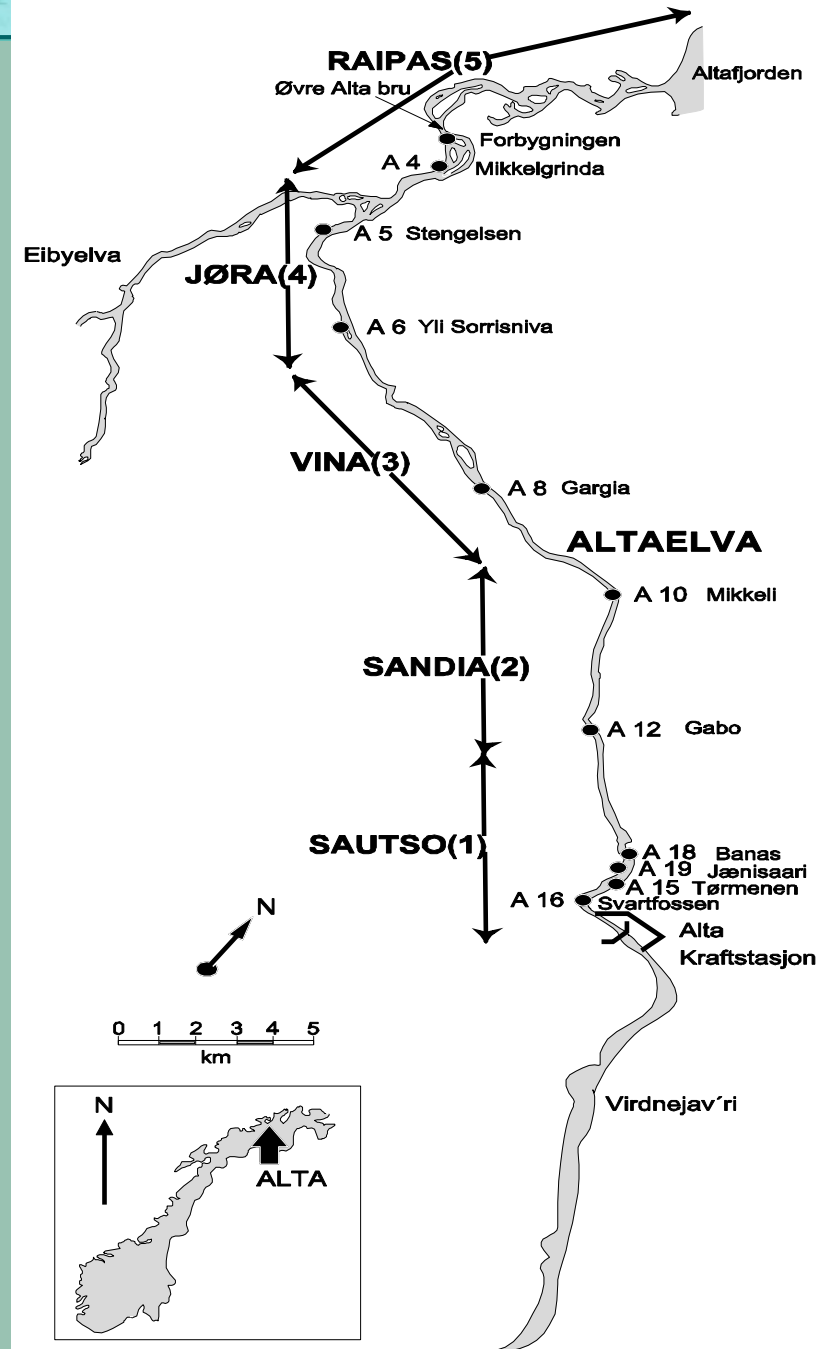
Rekruttering, ungfisk og vinterbiologi

Ola Ugedal, Laila M. Saksgård & Tor F. Næsje

Undersøkelser

Laksunger: **Tetthet, alder,**
årsklassestyrke, tetthet av
presmolt, fysiologisk kondisjon

Metoder – tetthet

Strandnært elektrisk fiske årlig fra 1981

Utfangstmetoden – 3x overfiske

12 + 4 (Sautso) stasjoner i begynnelsen

Evaluering av resultater i 1996

6 + 2 (Sautso) stasjoner videreført fra 1997

2 nye stasjoner etablert i Sautso i 2002

Miljøfaktorer som påvirker estimatene av tetthet (D)

V = vannføring og E = endring i V de siste 5 døgn

Stasjon	N	Signifikante variabler	β_0	β_1	β_2	β_3	R ²	p
A16	89	V, E	4,503 (0,211)	-0,016 (0,003)	-1,358 (0,398)	-	0,41	< 0,001
A15	81	E, E ²	3,790 (0,134)	-	-2,915 (0,578)	-7,900 (1,903)	0,29	< 0,001
A12	88	V, E, E ²	4,417 (0,175)	-0,014 (0,002)	-0,814 (0,336)	-2,207 (0,915)	0,41	< 0,001
A10	78	V, E, E ²	4,558 (0,260)	-0,010 (0,004)	-0,966 (0,469)	-3,077 (1,236)	0,24	< 0,001
A8	92	V, E, E ²	4,935 (0,173)	-0,012 (0,002)	-0,857 (0,334)	-3,158 (1,028)	0,40	< 0,001
A6	84	V, E, E ²	5,382 (0,180)	-0,014 (0,002)	-1,008 (0,362)	-2,711 (1,173)	0,41	< 0,001

$$\ln(D) = \beta_0 + \beta_1 V + \beta_2 E + \beta_3 E^2$$

Valg av stasjoner og tid

Stasjonen skal være mulig å fiske på ulike vannføringer

Stasjonen skal ha tilnærmet samme substratforhold på ulike vannføringer

Vi prøver å unngå å fiske på vannføringer over 100 m³/s og når vannføringen er stigende

Usikkerheter - metode

Få stasjoner med (relativt) god habitatkvalitet både i Sautso og i resten av elva (rimelig sammenliknbarhet mellom Sautso og midtre deler)

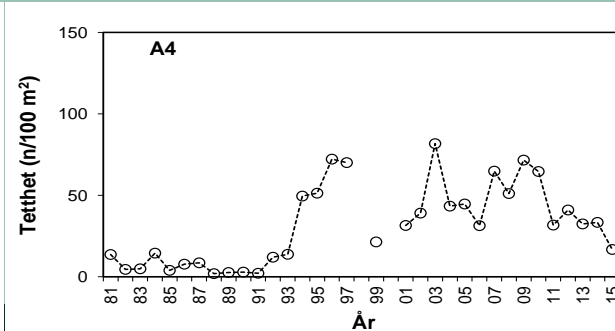
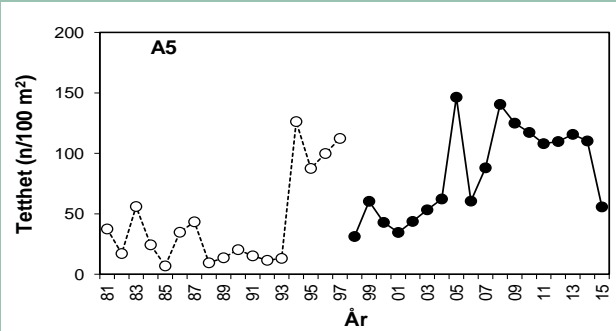
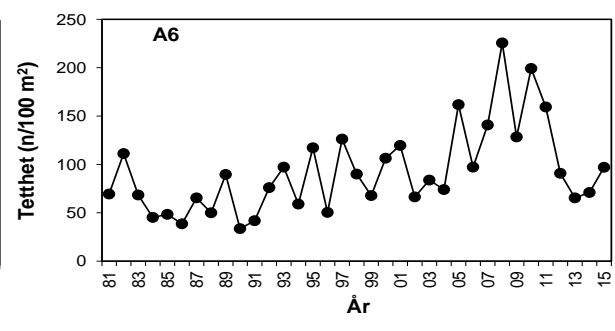
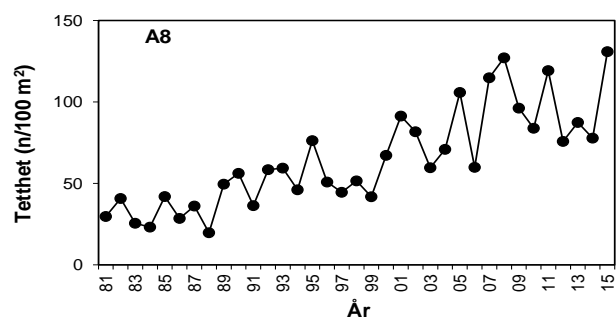
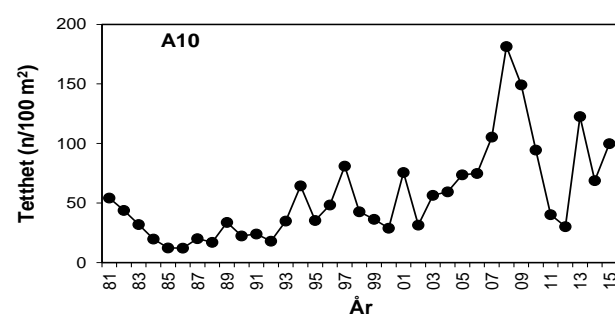
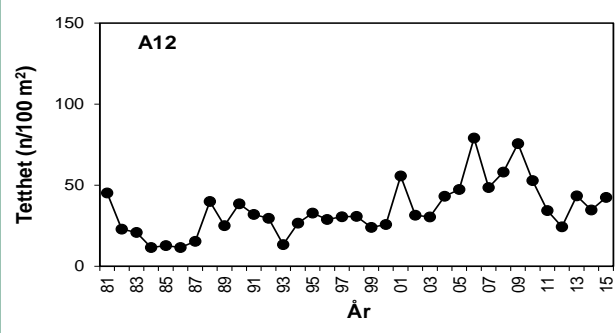
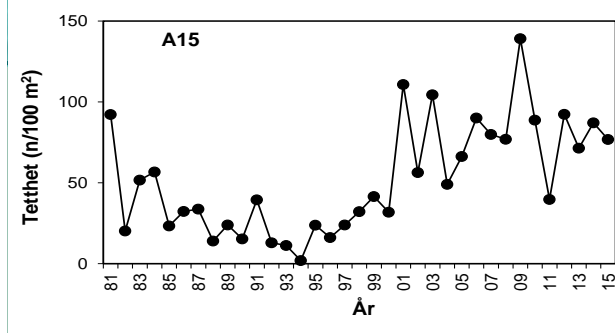
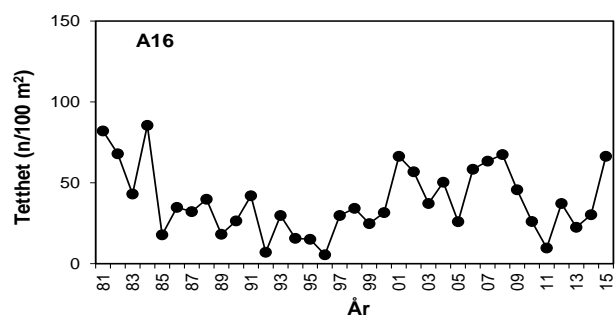
Godt samsvar mellom utvikling i bestand av ungfisk i Sautso etter regulering og utvikling i fangst av voksen laks fra de samme årsklassene

Tyder på at undersøkelsene er i stand til å fange opp viktige trender i bestandsutvikling selv om det er få stasjoner

Laksunger

Korrigerte tettheter
(fylte sirkler)

Ukorrigerte
tettheter (åpne
sirkler)

Laksunger

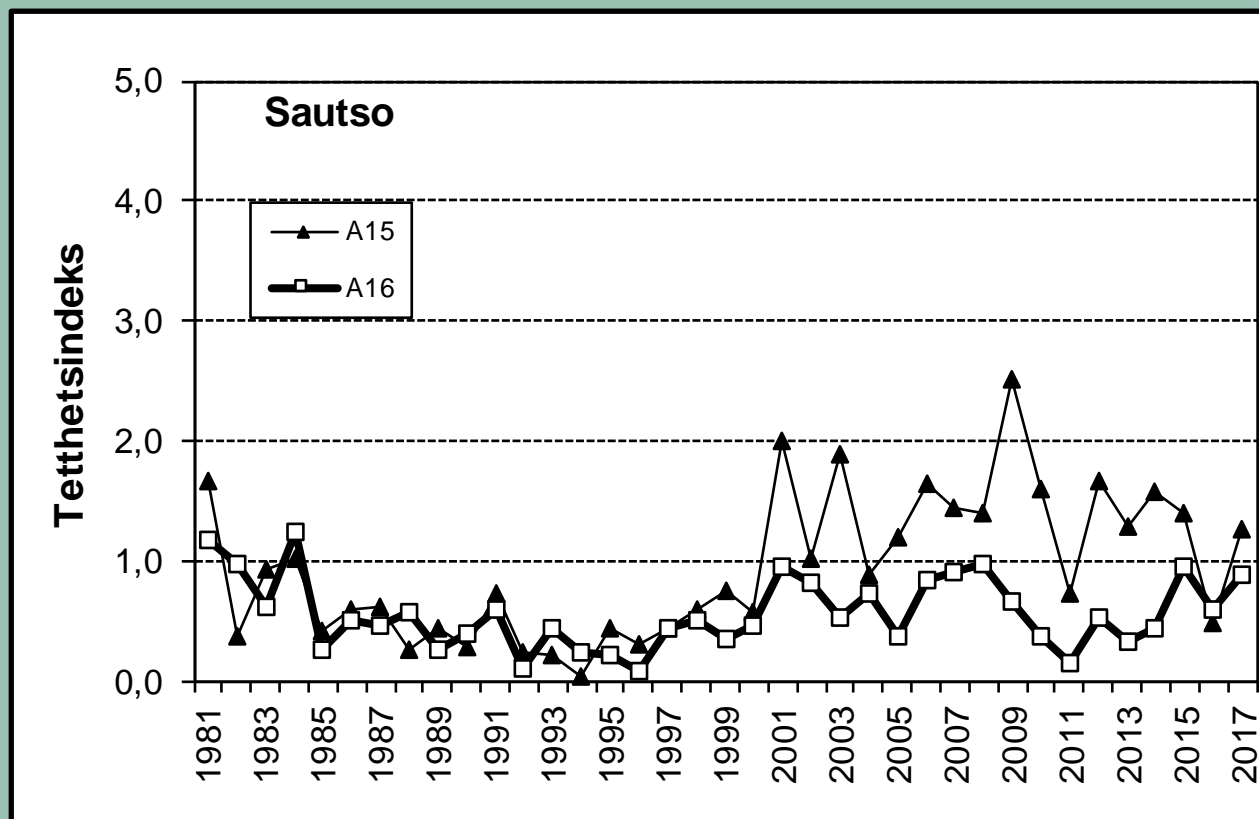
Stor nedgang i tetthet i Sautso etter utbygging

Spesielt lav på 1990-tallet

Økning i tetthet fra 2001 (økt rekruttering som følge av fang og slipp)

A16 (øverste stasjon) lavere enn A15 de siste 18 årene

Indeks for tetthet av laksunger (1+ og eldre). Indeks lik 1 er gjennomsnittlig tetthet for hver av stasjonene i årene 1981 - 1984.

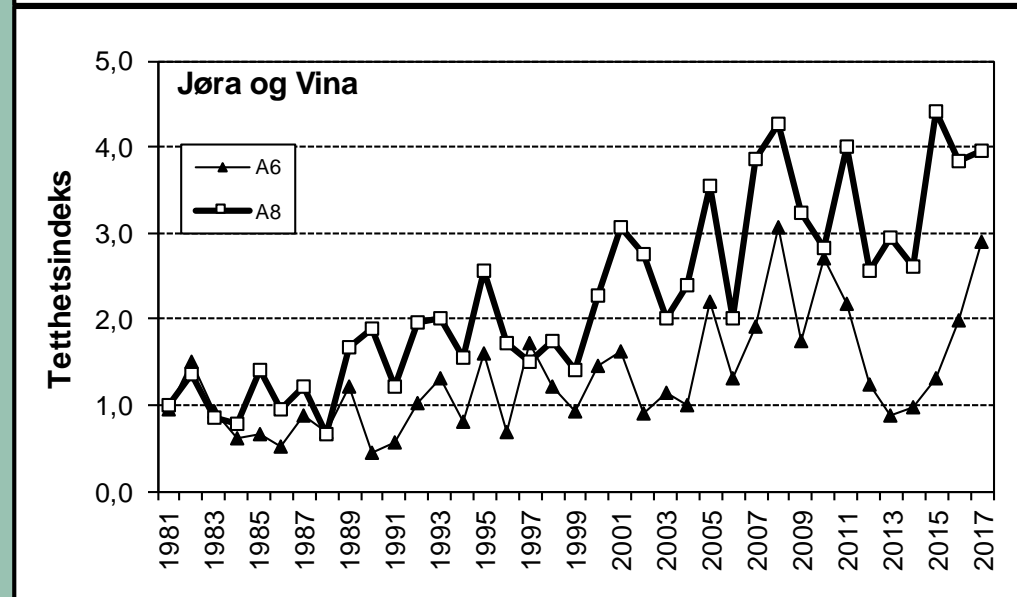
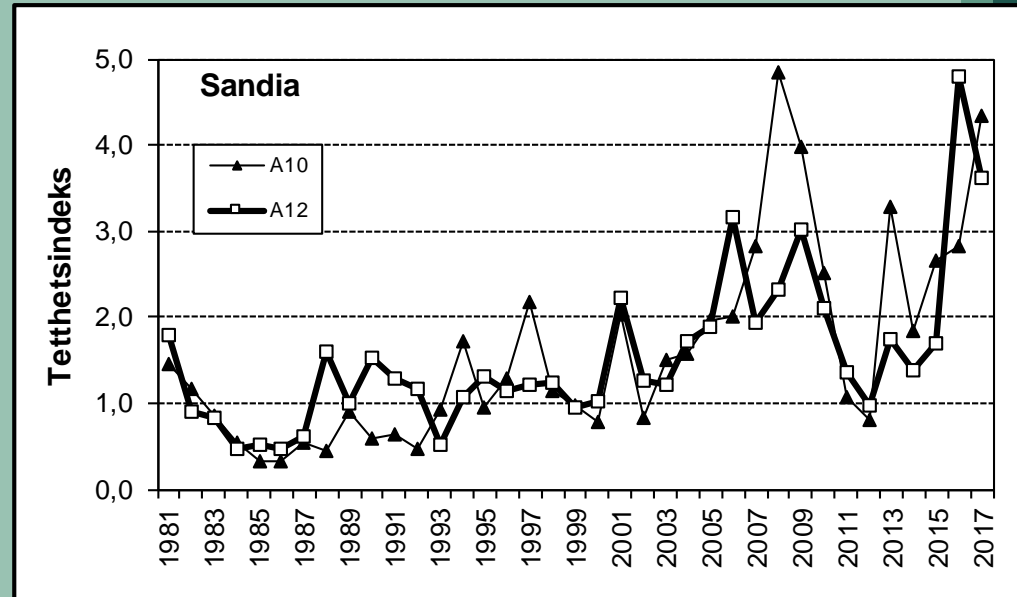

Laksunger

Indeks for tetthet

Økning i tetthet perioden sett under ett, men A6 Sorrhavn hadde relativt lav tetthet noen år (2012-2015)

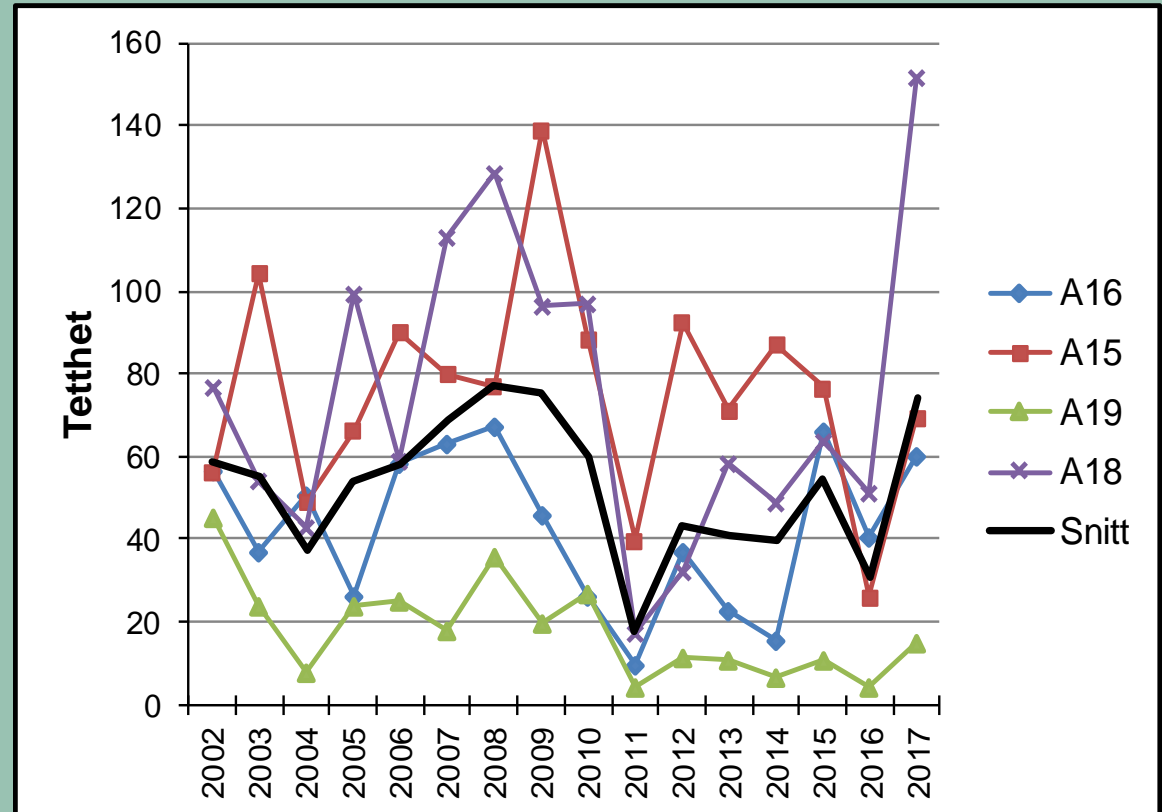
Hadde nedgang i Sandia også i årene før regulering (byggeperioden)

Utvikling på stasjoner i Sautso 2002 - 2017

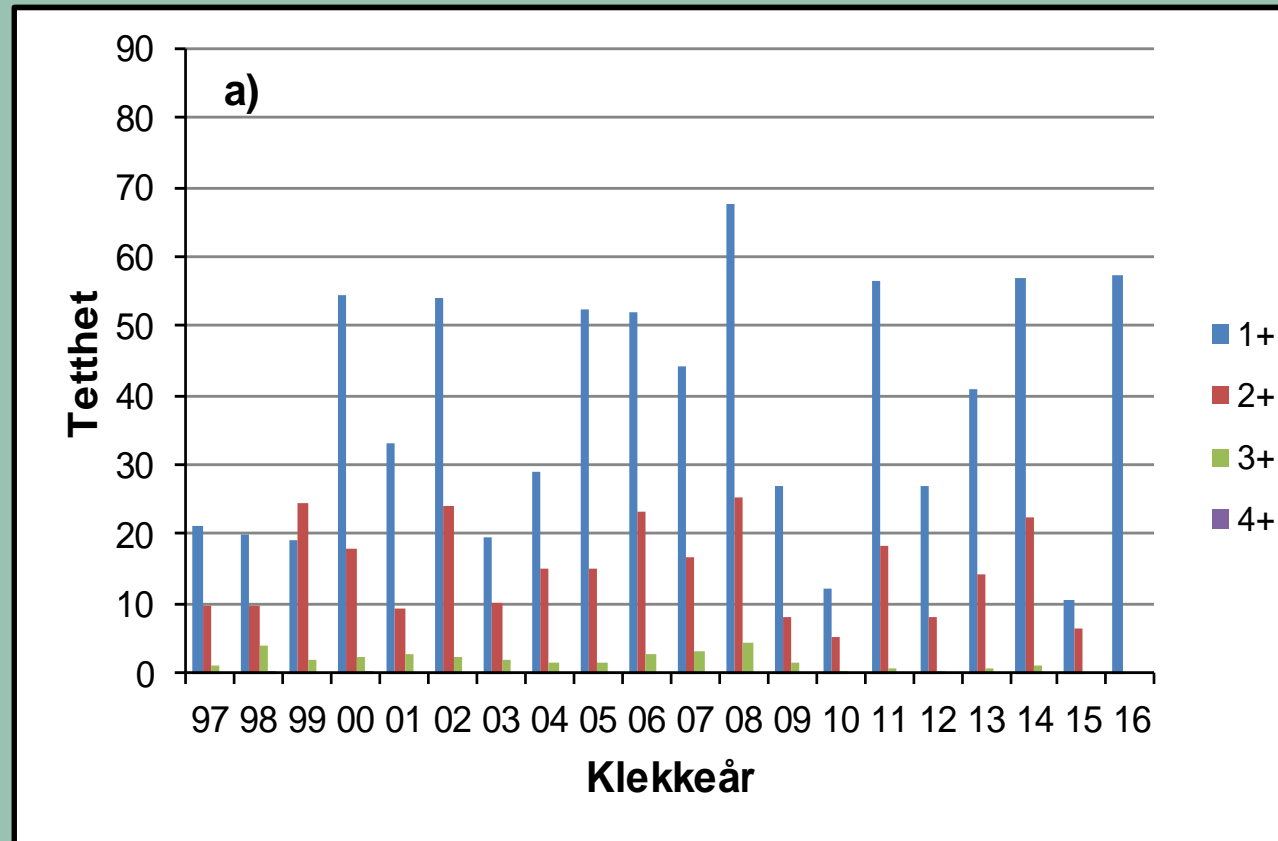
**Nedgang på A19
i løpet av perioden
2002-2017**

**Resultater i 2016
og 2017 noe usikre
pga høy vannføring**

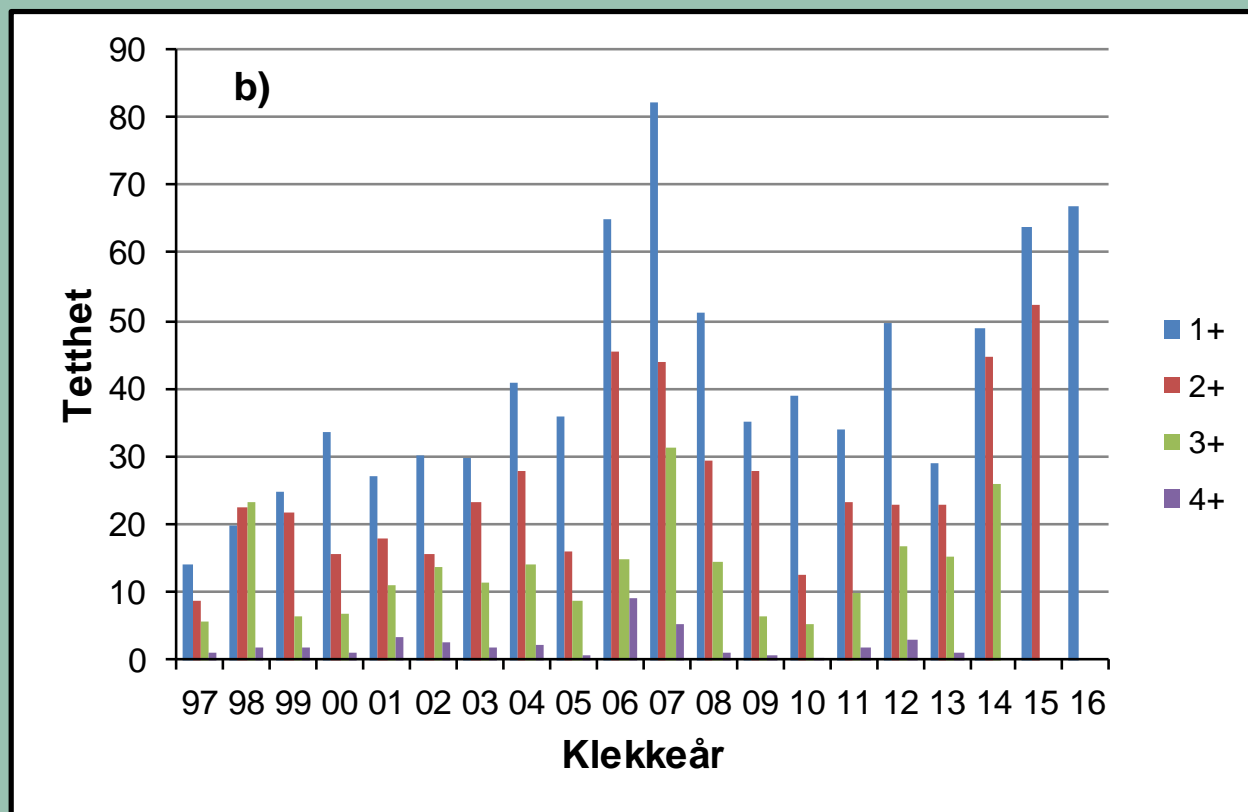
Årsklassestyrke i Sautso

2010 og 2015
svake årsklasser
mens 2016 synes
sterkere

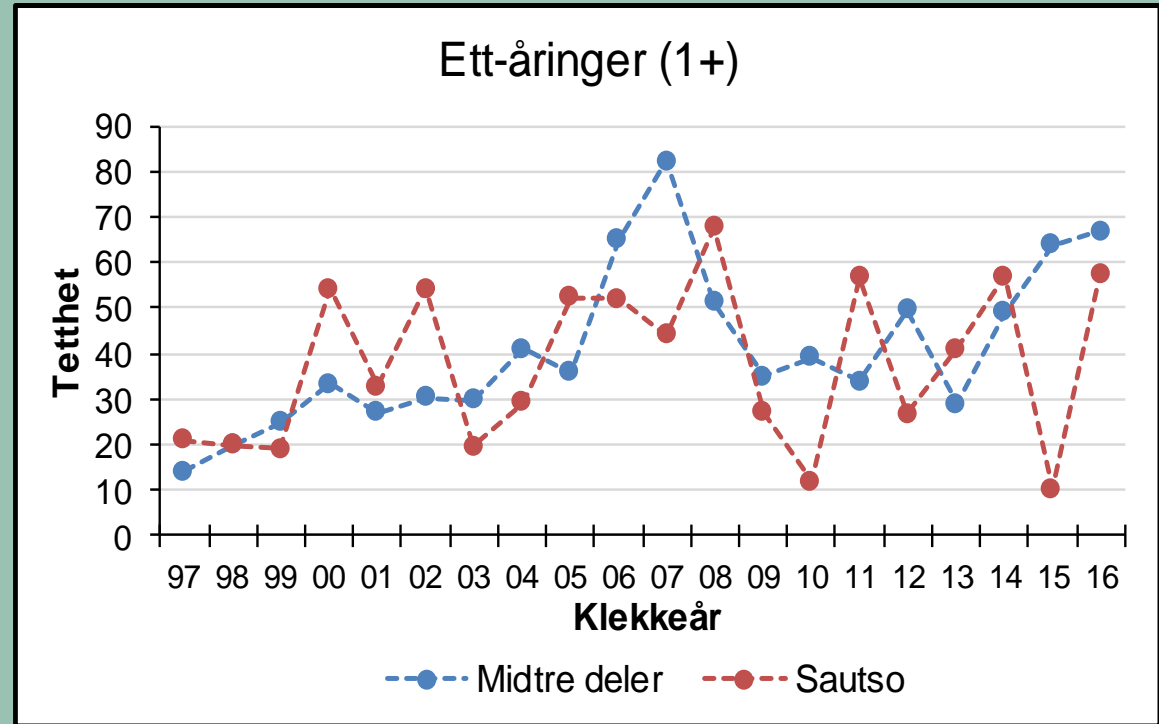

Årsklassestyrke midtre deler

Sterke årsklasser
de tre siste årene

Årsklassestyrke: Sautso vs Midtre

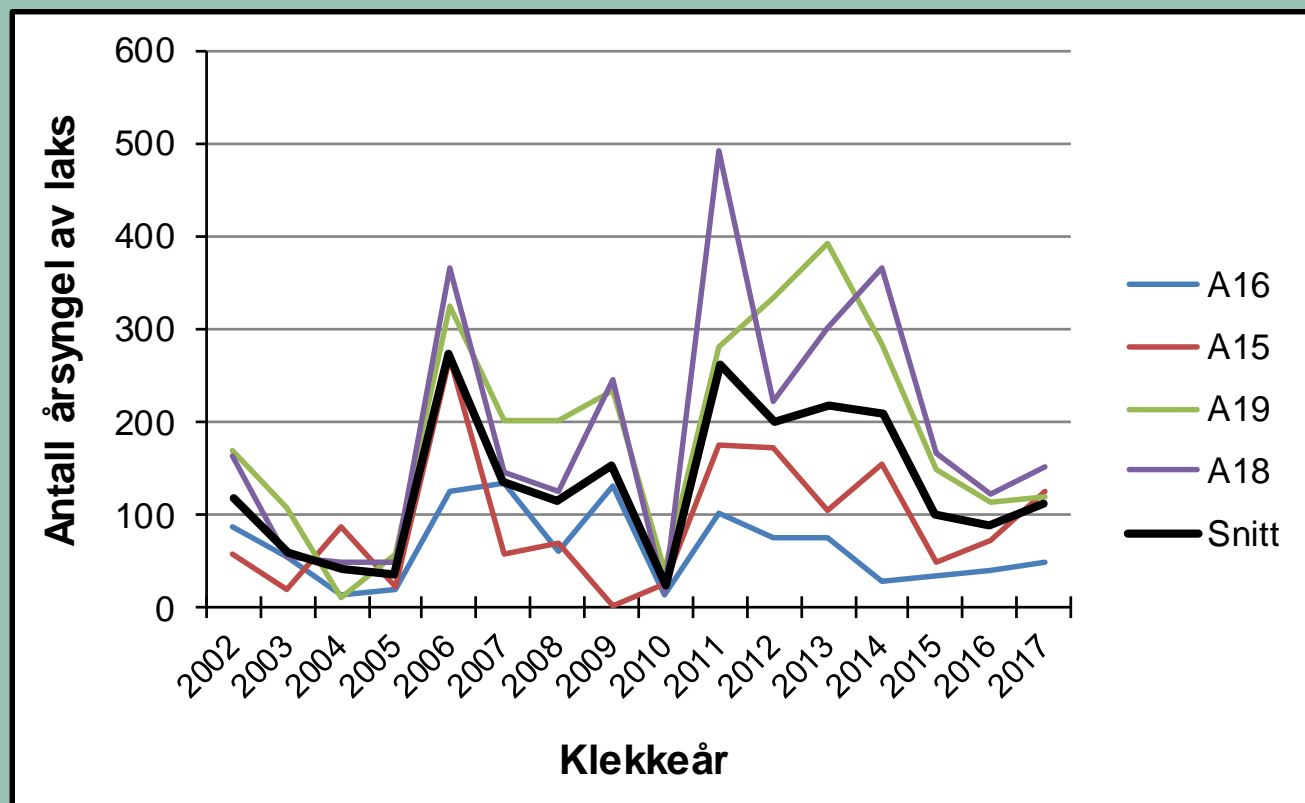

Positiv ikke signifikant sammenheng mellom tetthet av 1+ i Sautso og de midtre deler av elva samme år

Delvis ulike årsaker til variasjoner i ungfiskbestand i Sautso og i de midtre delene av elva.

Årsyngel i Sautso

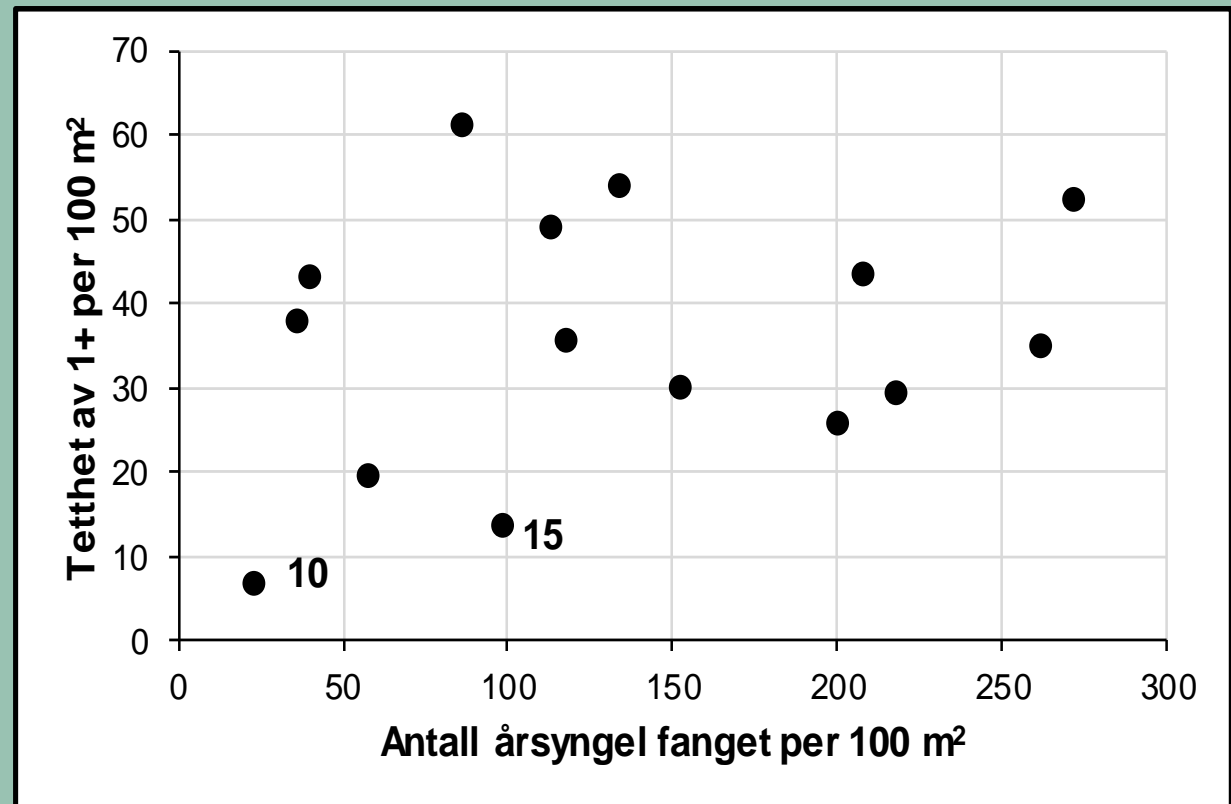
Årsklasse 2010
svak allerede
Som yngel

Årsyngel i Sautso vs tetthet av ett-åringer (1+)

2010 svak allerede
som årsyngel

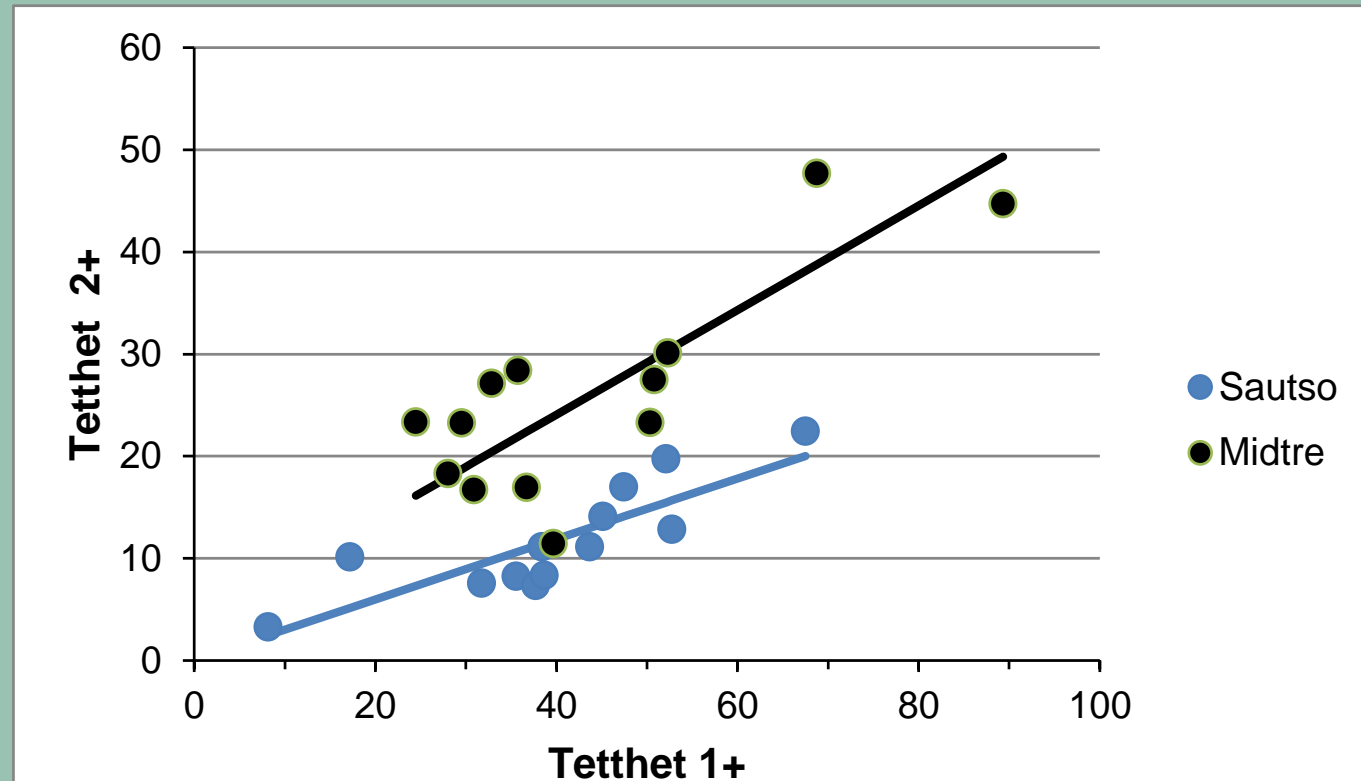
2015 bare moderat
svak som årsyngel

«Overlevelse» Sautso vs Midtre

Halvparten så stor
«overlevelse» fra
1+ til 2+ i Sautso

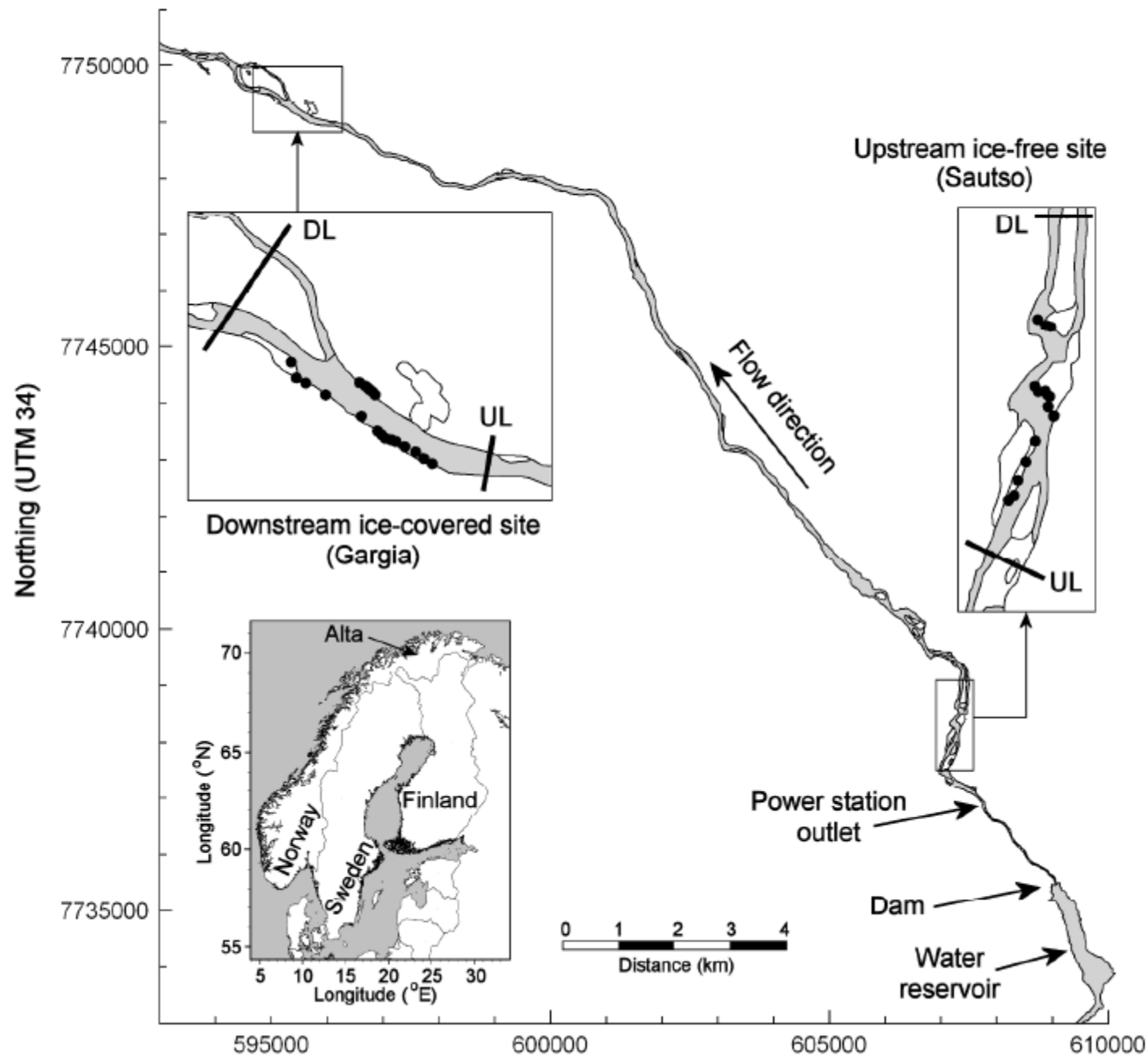
Vinterdødelighet i områder med og uten isdekke (PIT-merke studie)

PIT-merking of ungfisk:
60 –105 mm and ≥ 105 mm
Oktober 2004

To gjenfangstrunder våren 2005

1266 ungfisk i Sautso
1441 ungfisk i Gargia

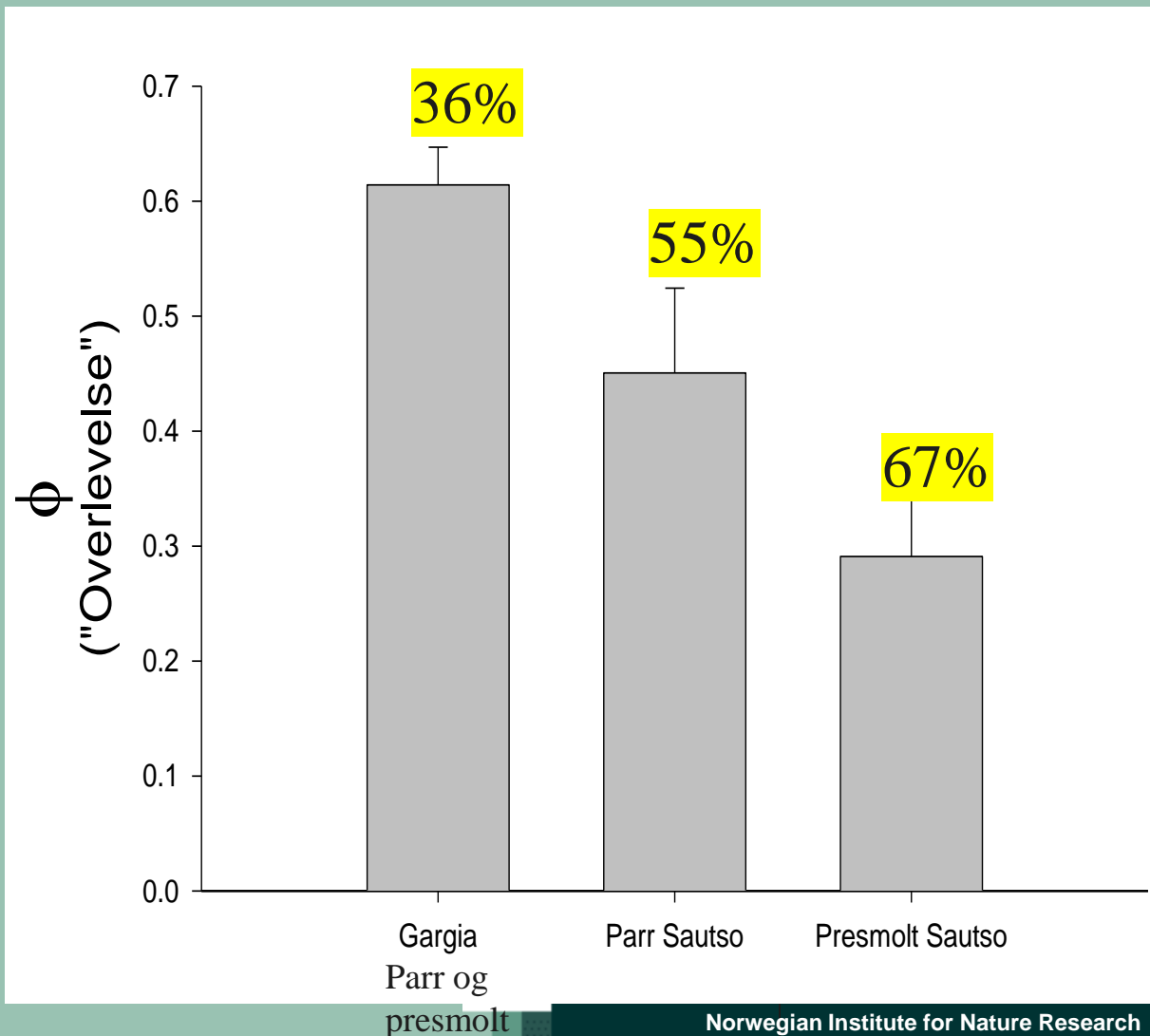

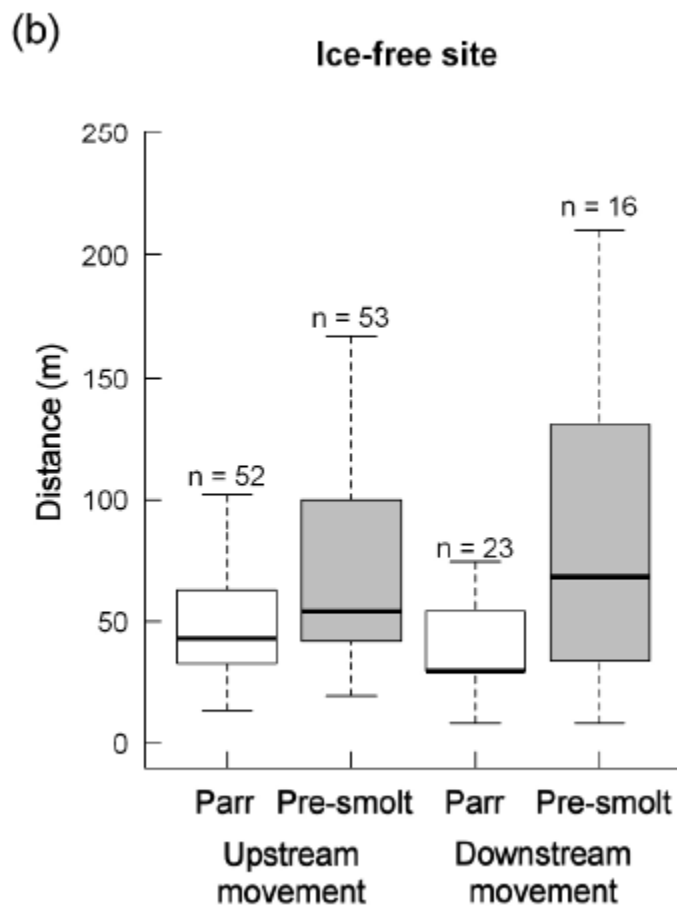
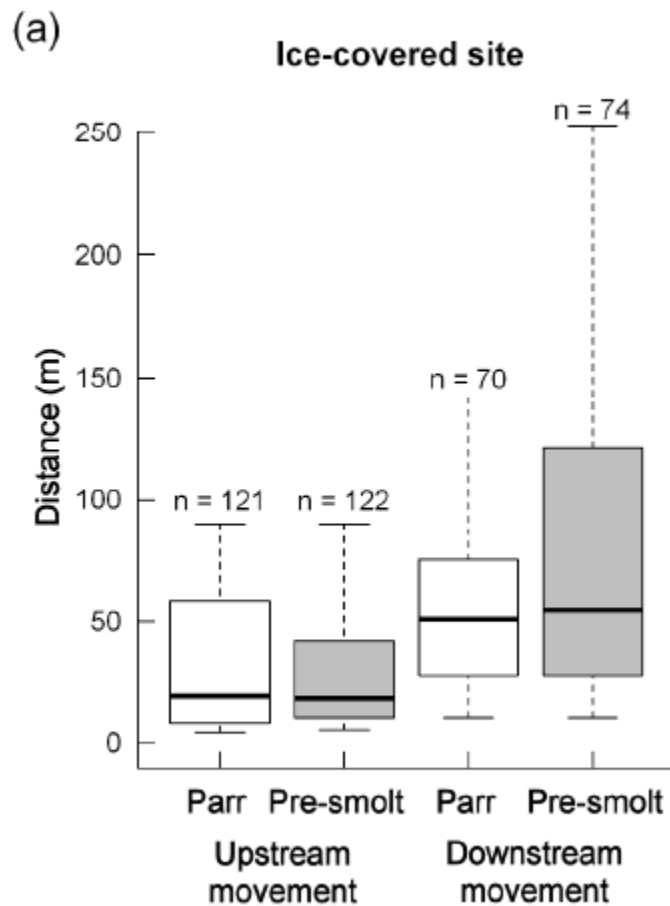
Vinter dødelighet/overlevelse i Sautso

PIT-merking av laksunger
1266 fisk merket i Sautso
1441 fisk merket i Gargia
2 gjenfangst-runder våren 2005

”Overlevelsen” var
vesentlig lavere i Sautso
enn i Gargia

”Overlevelsen” til
presmolt i Sautso var
lavere enn overlevelsen
til parr

Rekruttering oppsummering

Rekrutteringen er mer variabel i Sautso

Variabel rekruttering trolig knyttet til variasjoner i miljøforhold som følge av reguleringen enten direkte eller indirekte (konkurransen og predasjon)

Rekrutteringen er mer stabil i de midtre deler av elva og tettheten av eldre laksunger har økt etter regulering i denne delen av elva

Vinterbiologi

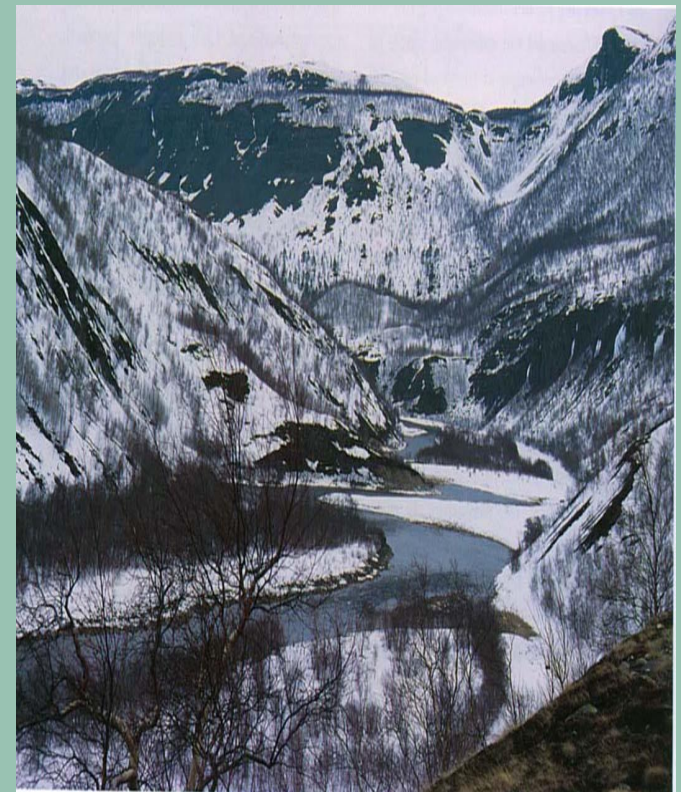
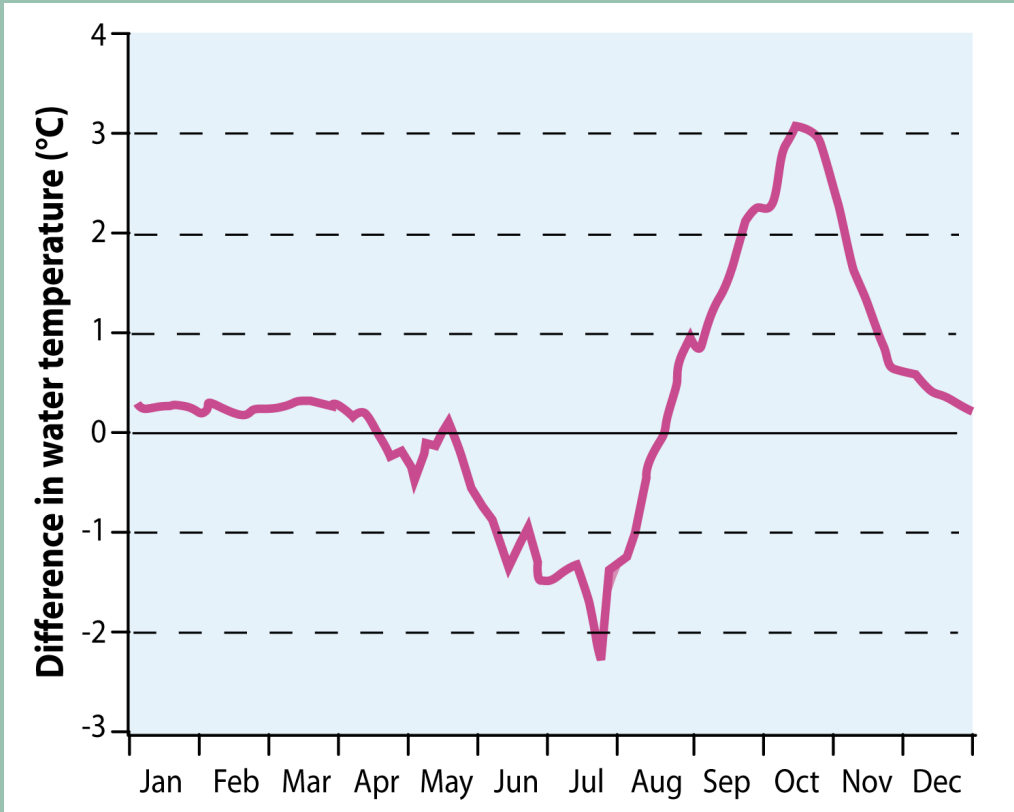
- **Utbyggingen av Altaelva fører til endrede miljøforhold om vinteren og våren**
- **Altaelva har lang vinter (ca 5 måneder med isdekke)**
- **Vinteren er ansett å være en kritisk periode i nordlige fiskebestander**

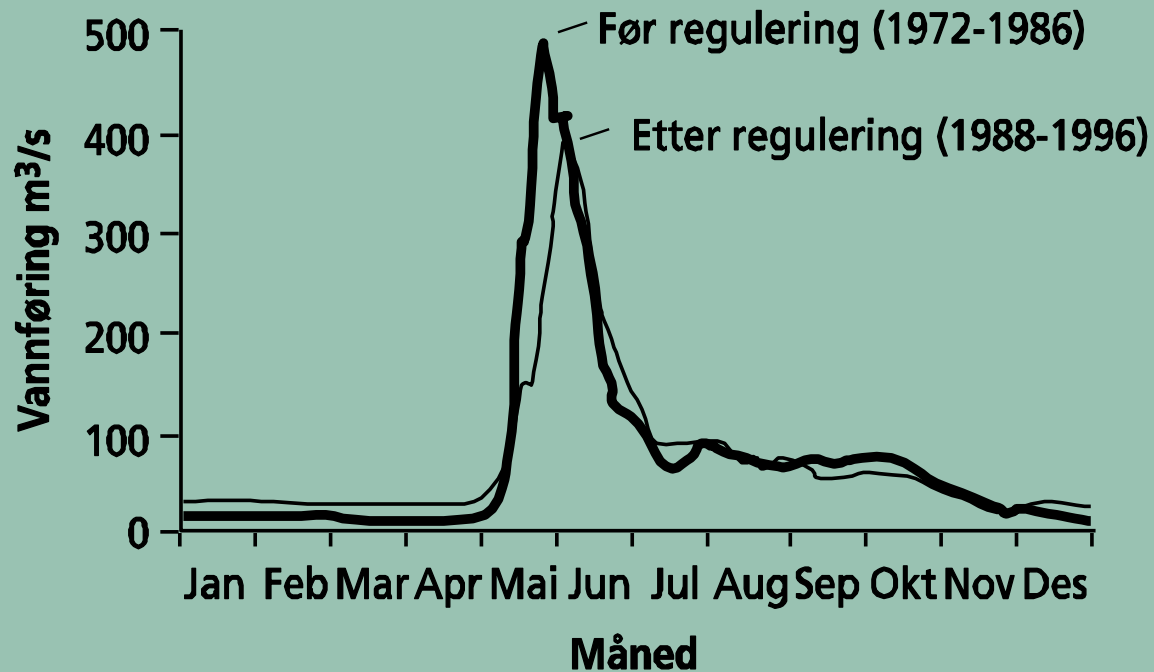
Vinterbiologi

- **Fysiologisk kondisjon er studert i feltundersøkelser i Altaelva siden 1996**
- **Laborariestudier på effekter av heldekkende is og kantis på energiomsetning hos laksunger er gjennomført (Dr. grad Anders Finstad)**
- **Vinterdødelighet sammenlignet i felt mellom Tørmene i Sautso (lite isdekke) og Gargia i Vina (isdekke) vinteren 2004-05**

Endringer i vanntemperatur i Sautso

Endringer i vannføring

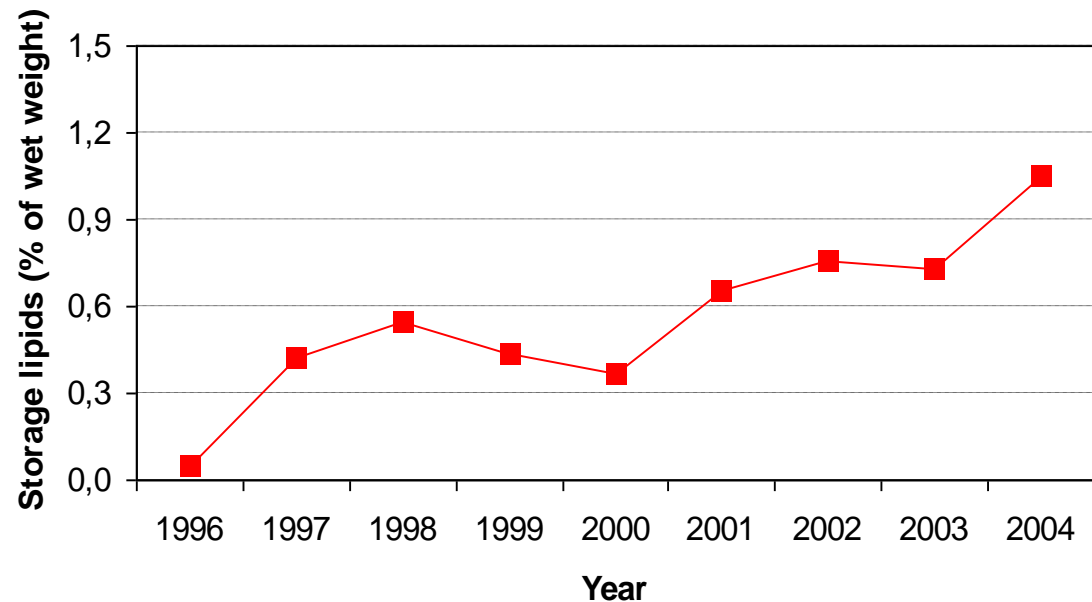
Miljøforandringer om vinteren og våren

- Redusert isdekke
- Økt begroing

Fysiologisk kondisjon i Sautso

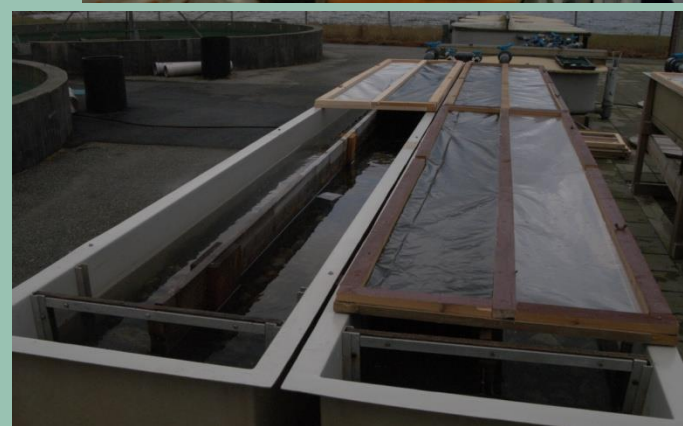
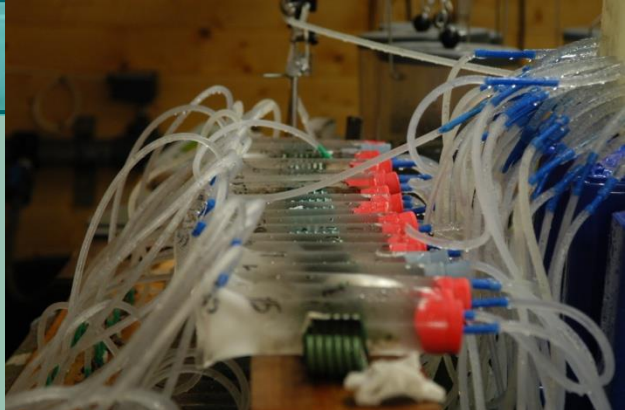
- Fisk hadde svært dårlig fysiologisk kondisjon på midten av 1990-tallet

Årsaker til dårlig fysiologisk kondisjon

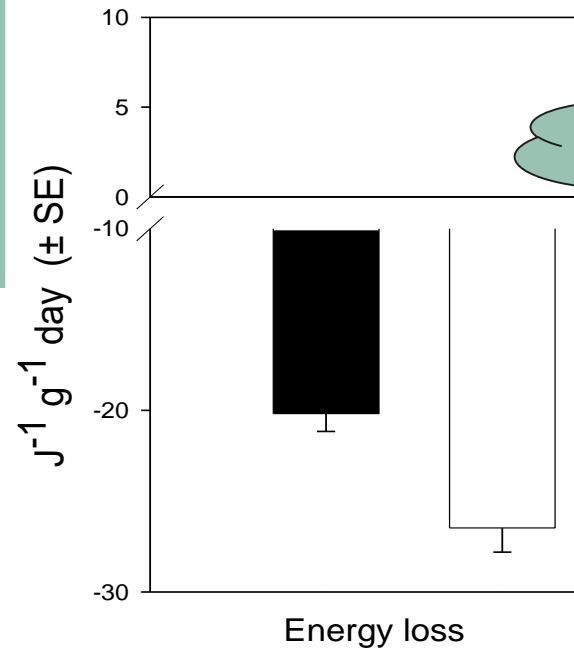
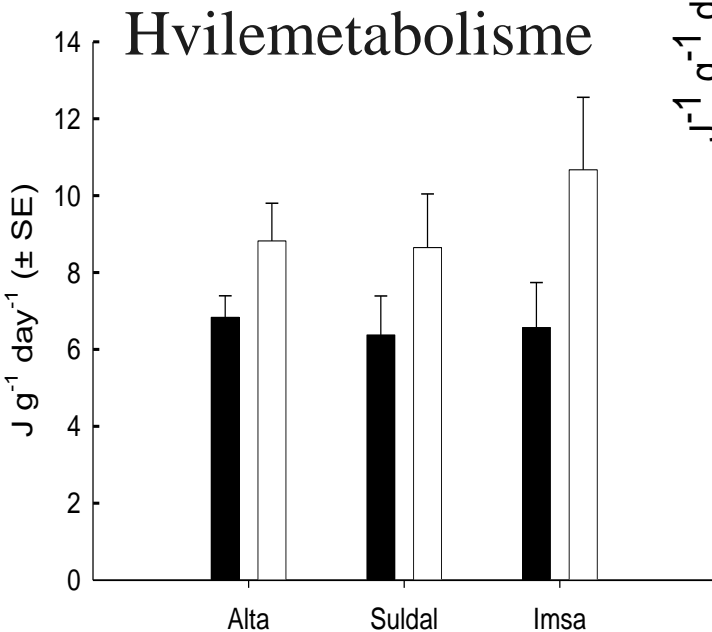
- Redusert næringsopptak om vinteren (laksungene er avhengig av et relativt stort næringsopptak for å overleve vinteren)
- Redusert næringsopptak kan være fysiologisk betinget (lys) eller skyldes endret fauna eller byttedyrtilgjengelighet
- Økte kostnader ved å leve (for eksempel økt metabolisme (lys) eller økt aktivitet)

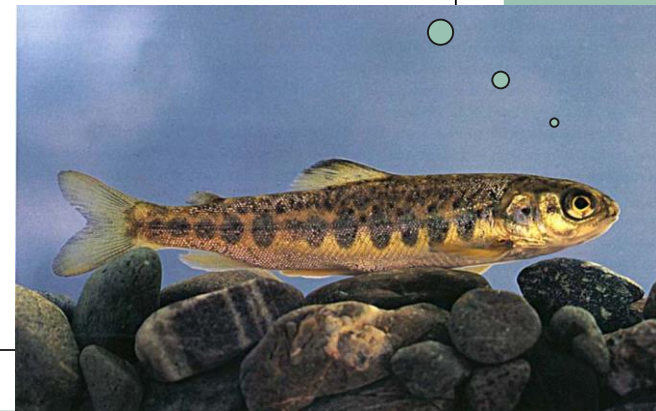

Reduksjon i isdekke gir økte levekostnader

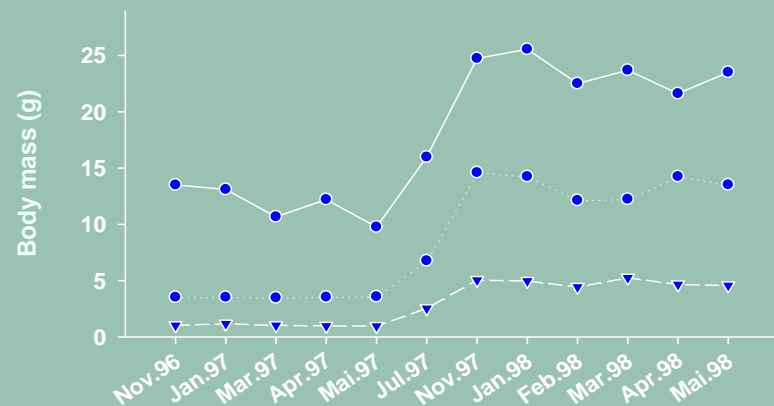
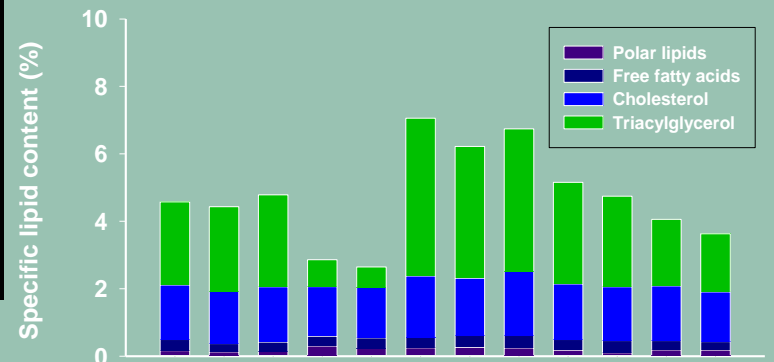
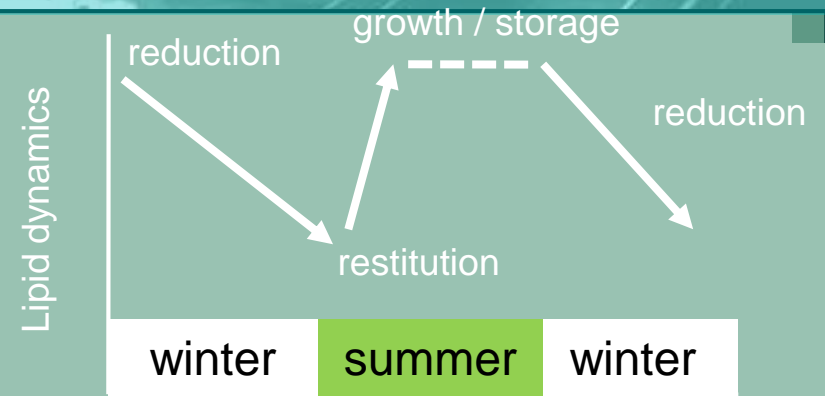
$$P = C - R - F - U$$

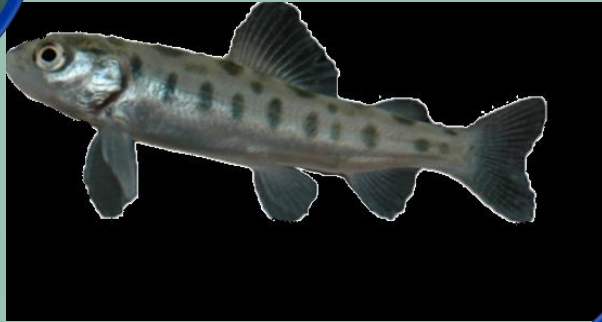

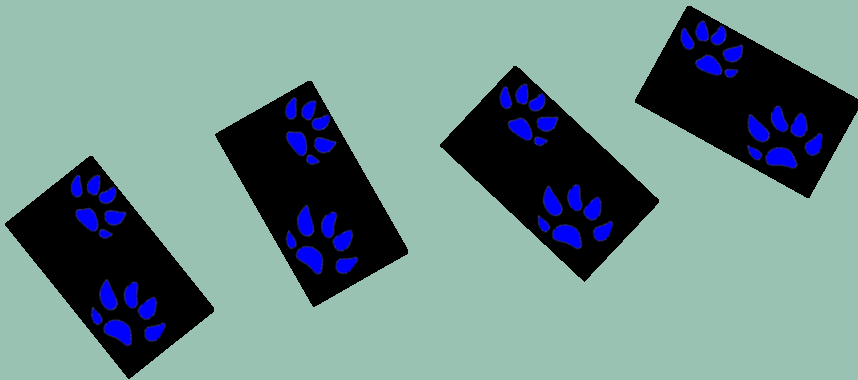
Fetlagring og forbruk hos laksunger varierer gjennom året

Næsje et al 2006

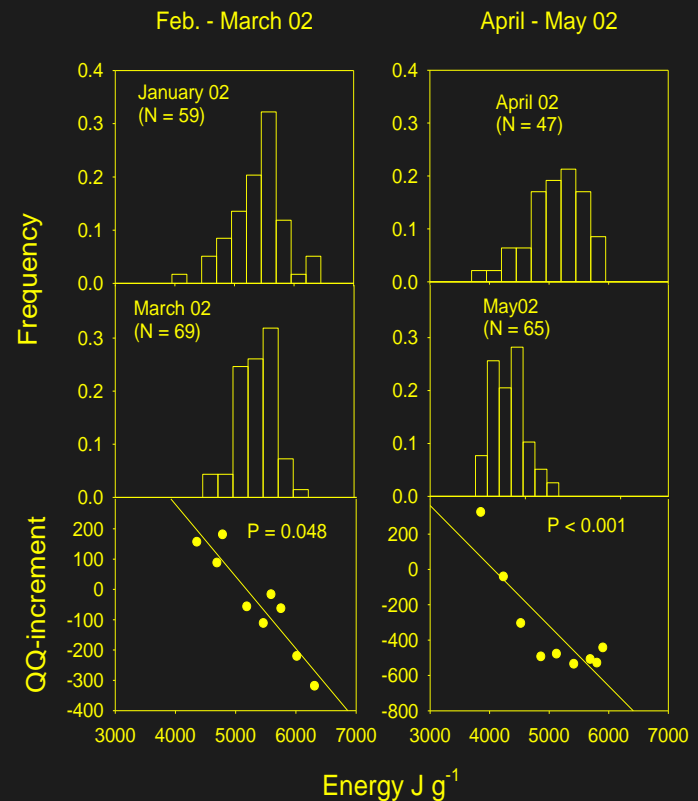

Å skaffe seg fett
(energilager) har
kostnader

Å miste for mye fett er også kostbart
 - “Fet fisk lever, tynn fisk dør”
 – et nedre kritisk fettnivå for overlevelse

Sultedøden

trade-off

eller

Mer mat

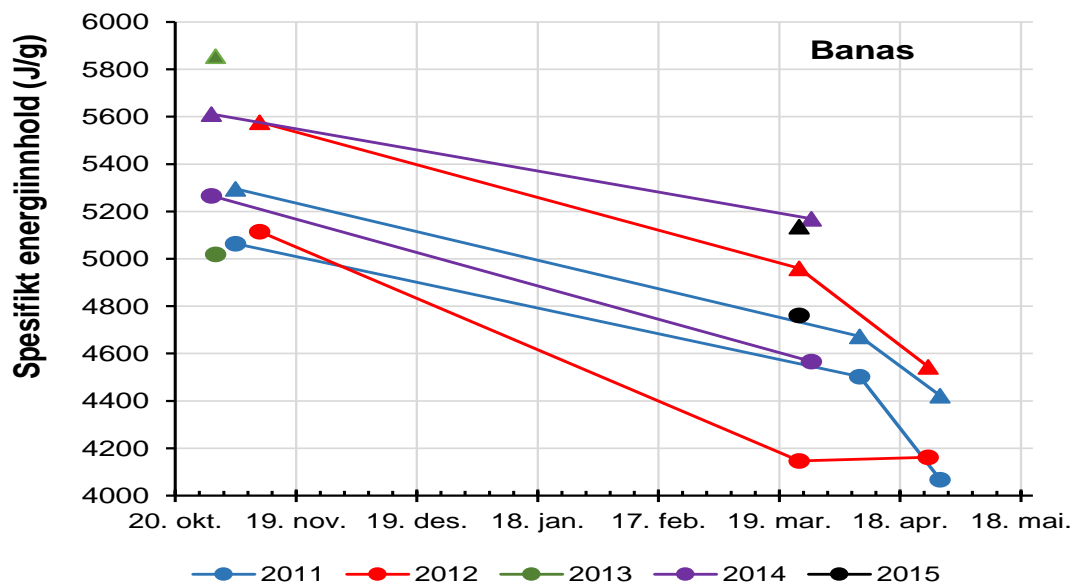
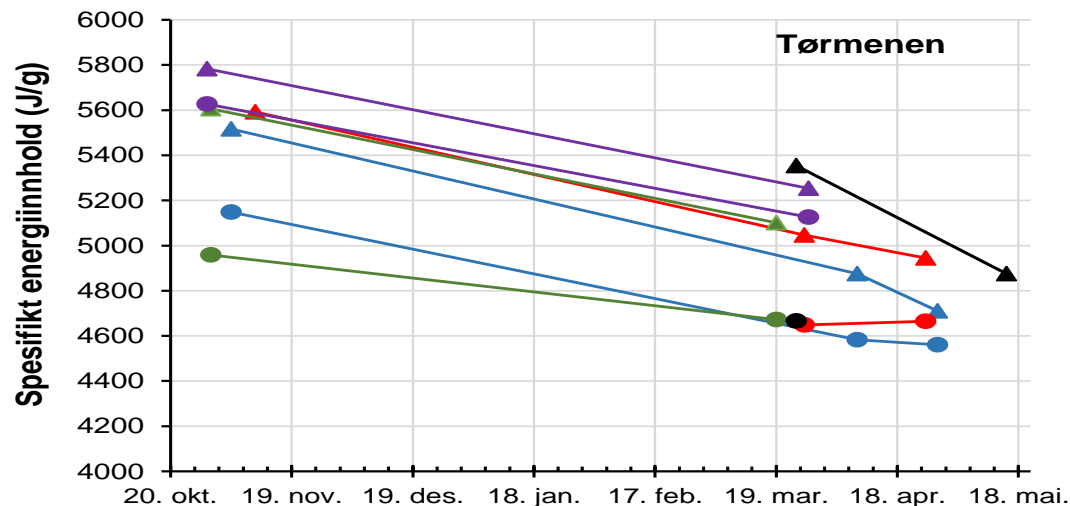

Økt risiko for å bli spist

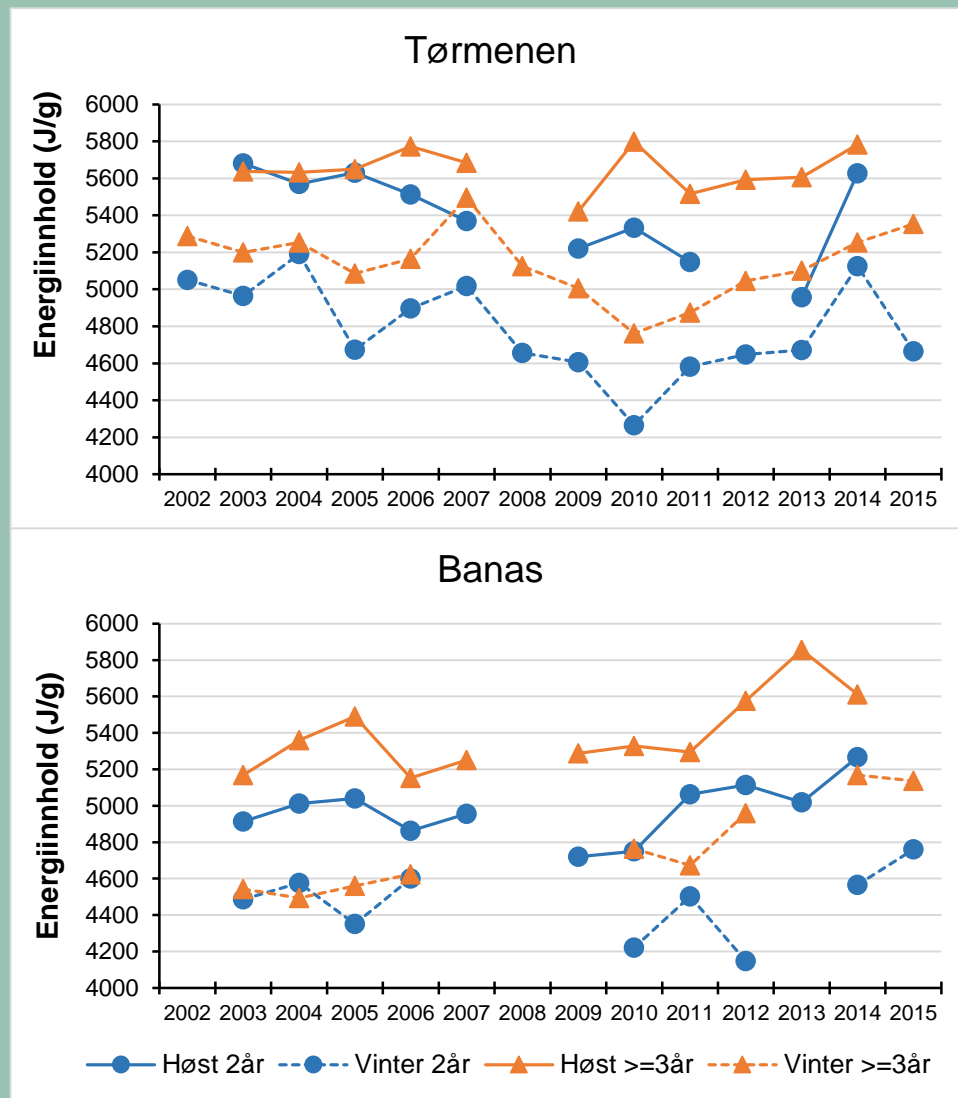
Økt aktivitet

Energistatus om vinteren

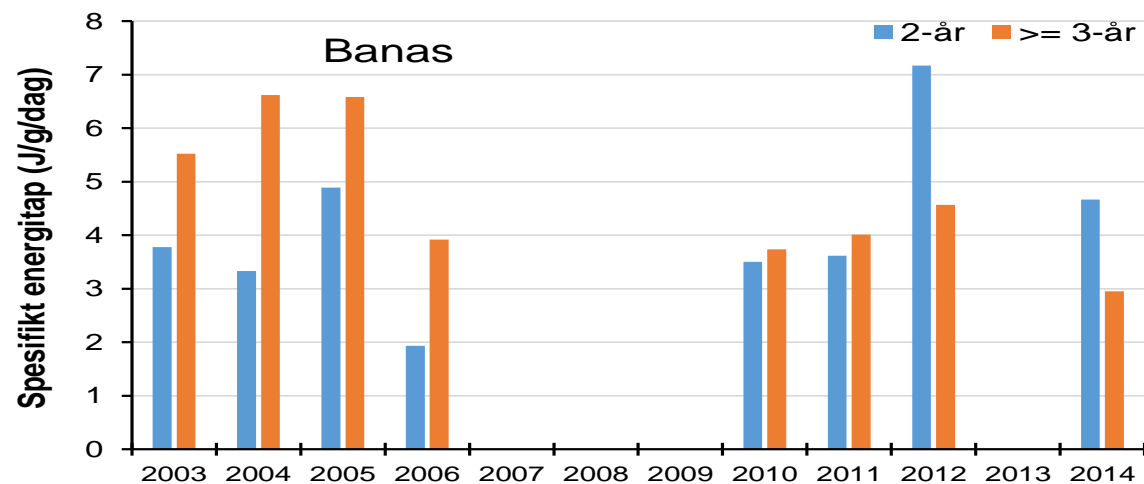
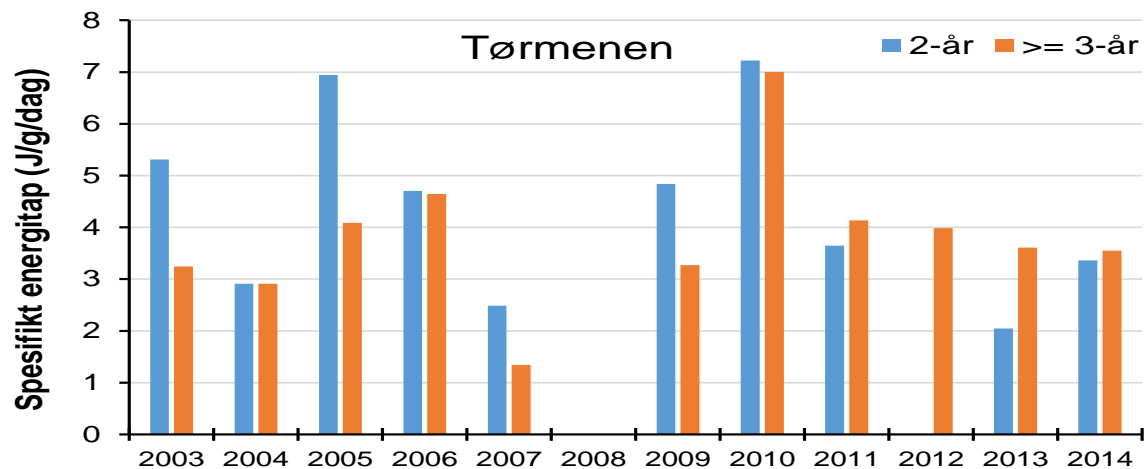

Energistatus høst og senvinter

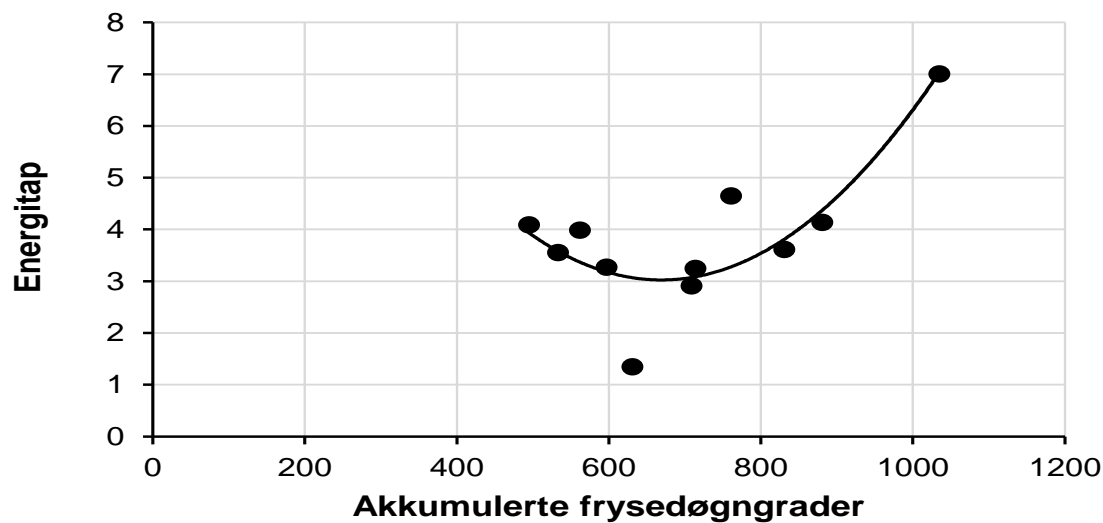
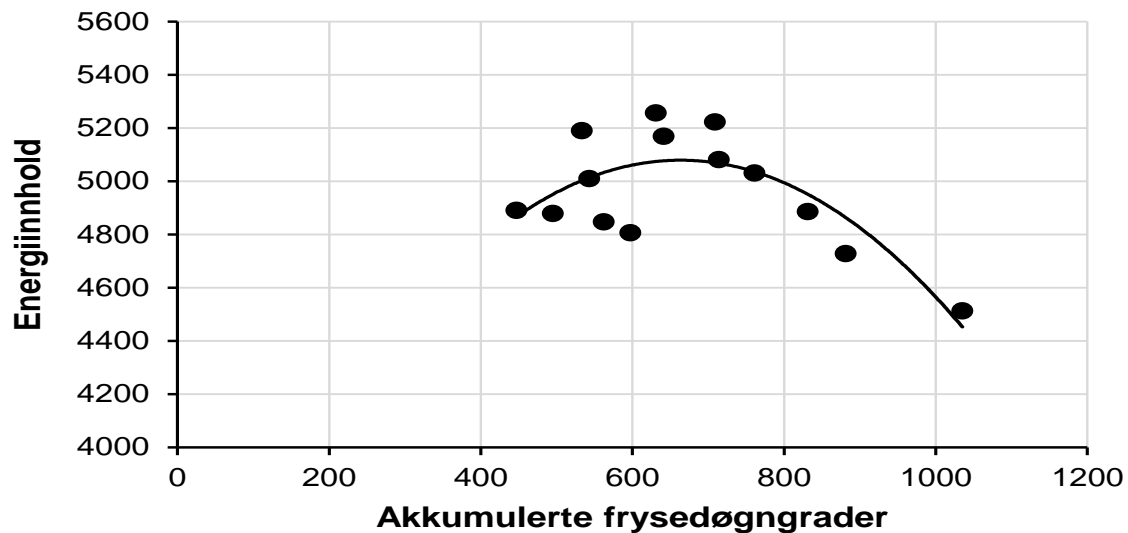

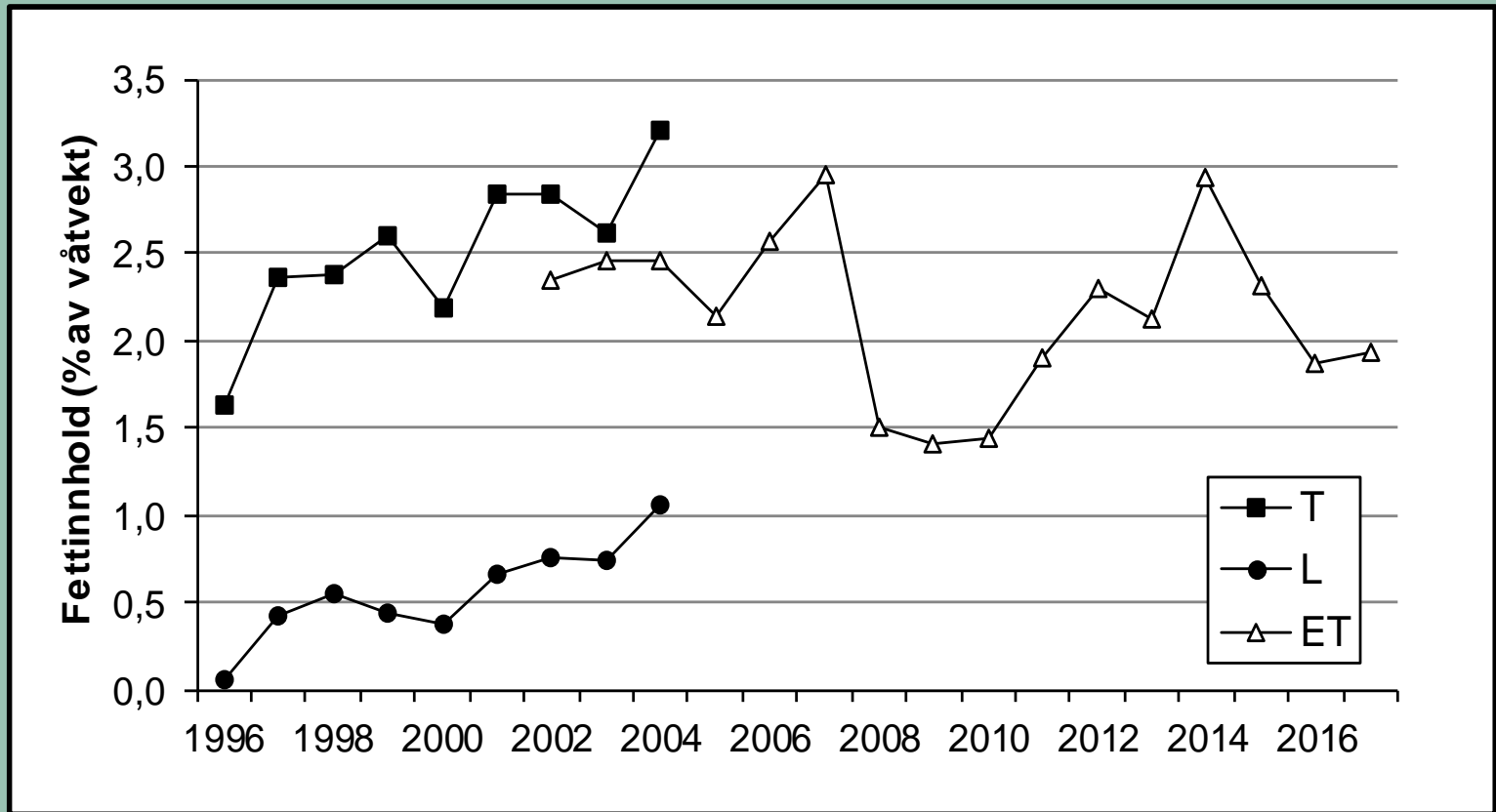
Energitap gjennom vinteren

Energi gjennom vinteren vs is

Fysiologisk kondisjon

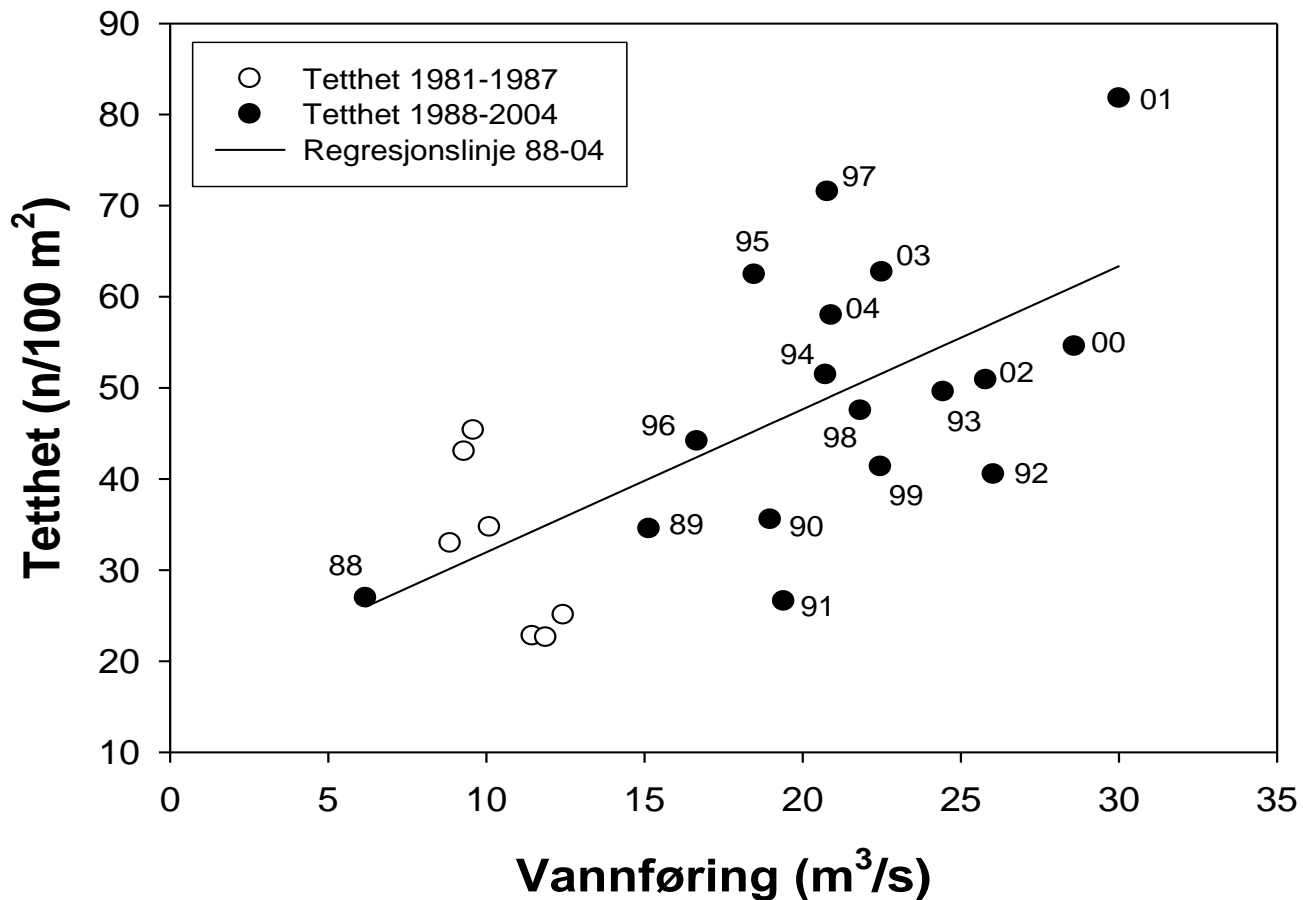
Økning i fett- og energiinnhold fra 1996 og fram mot 2007, men nedgang de 2008-2010

Bedre fysiologisk kondisjon på sen vinteren de siste vintrene enn i 2008-2010

Vintervannføring

- Vintervannføringen har økt i Altaelva etter regulering
- I Kista var vannføringen (laveste ukemiddel) i gjennomsnitt $9,6 \text{ m}^3/\text{s}$ før regulering (1972-1986)
- Etter regulering (1988-2004) har gjennomsnittet vært $21,7 \text{ m}^3/\text{s}$

Vintervannføring og tetthet av laksunger nedenfor Sautso

Vintervannføring

- **Vi anser det som sannsynlig at økt laveste vintervannføring har virket positivt på produksjonen av laksunger i Altaelva**
- **Dette støttes av liknende funn i Orkla og flere kanadiske elver**

Oppsummering

- **Dødeligheten til eldre laksunger synes fremdeles å være større i Sautso enn i de midtre deler av elva.**
- **Produksjonen av laksesmolt er trolig fremdeles mindre per arealenhet i Sautso enn i andre deler av elva med sammenliknbare habitatforhold.**
- **Utviklingen i fangstandel av voksen laks og andel gytegroper tyder også på at laksebestanden i Sautso verken har økt eller avtatt relativt til laksebestanden i resten av elva utover 2000-tallet.**

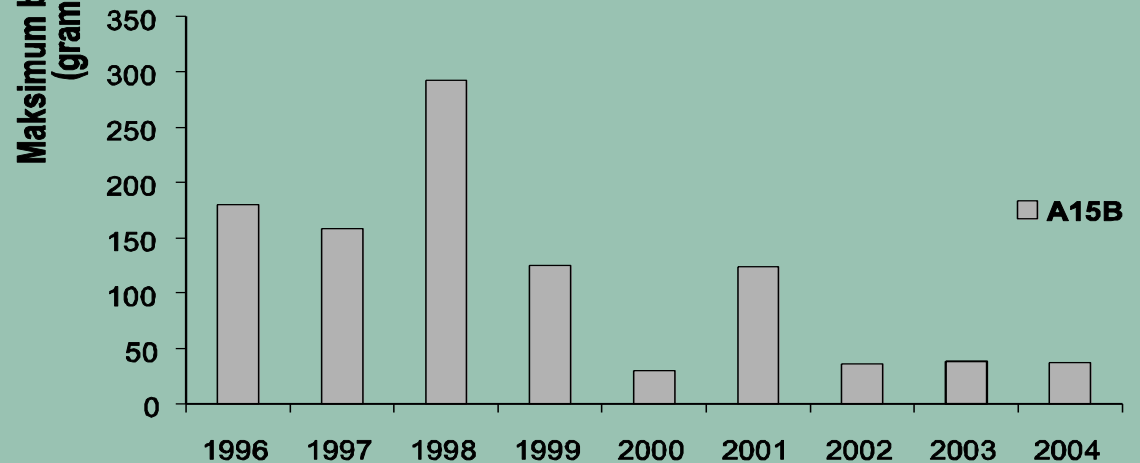
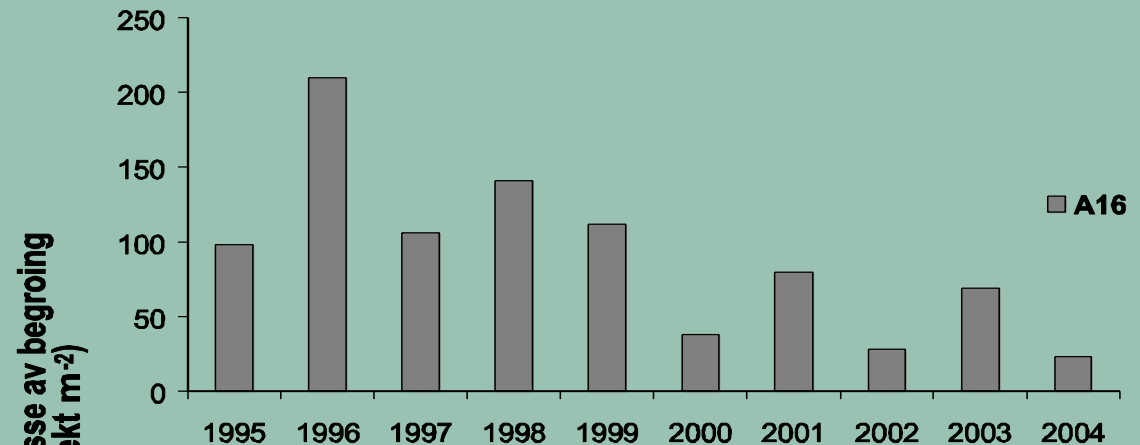
Oppsummering

- Økt islegging som følge av endret manøvrering, synes ikke å kunne kompensere for årsakene til redusert ungfiskproduksjon i Sautso etter kraftverksreguleringen på en tilfredsstillende måte.

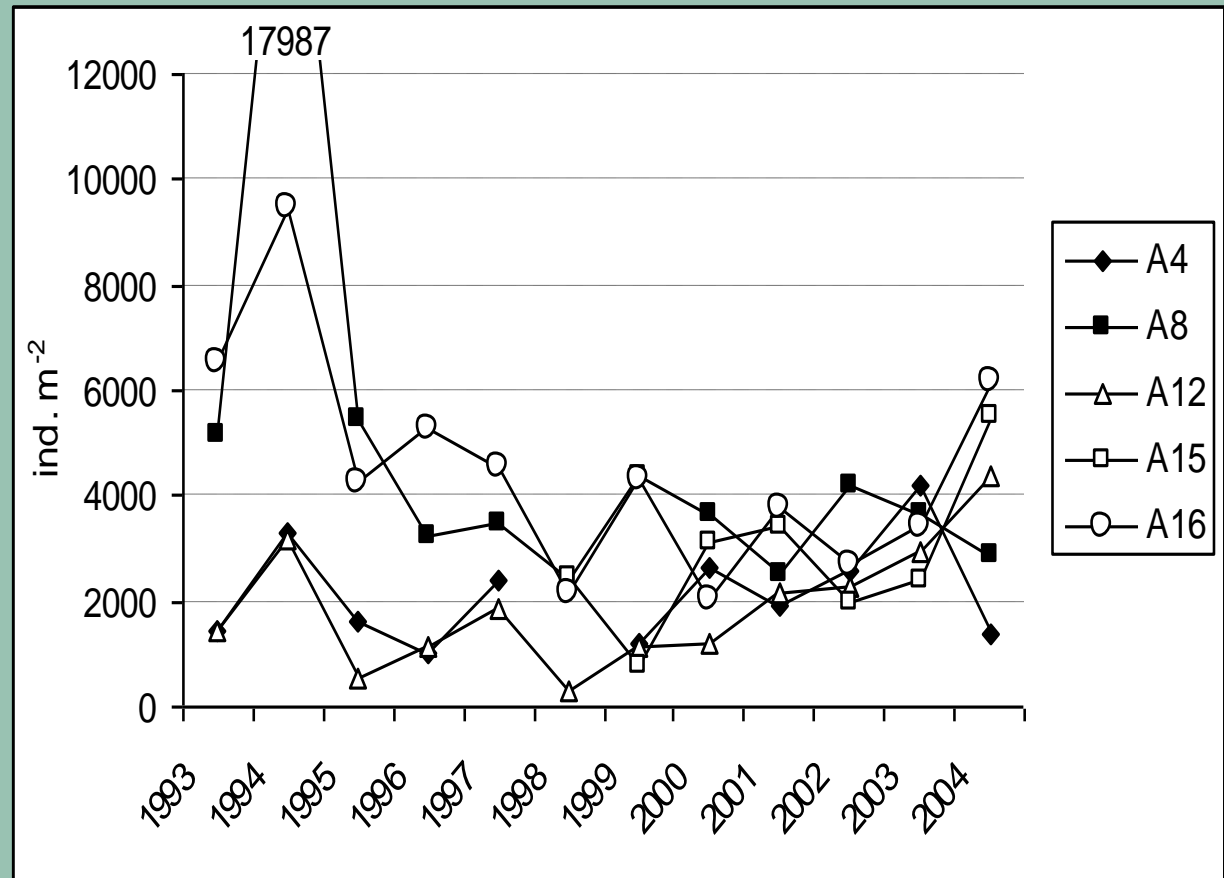
Begroing

- Avtatt etter 2000/2001
- Artsammenstningen er endret
- Mengden begroing i Altaelva har sannsynligvis vært påvirket av utvasking av næringssalter fra magasinet

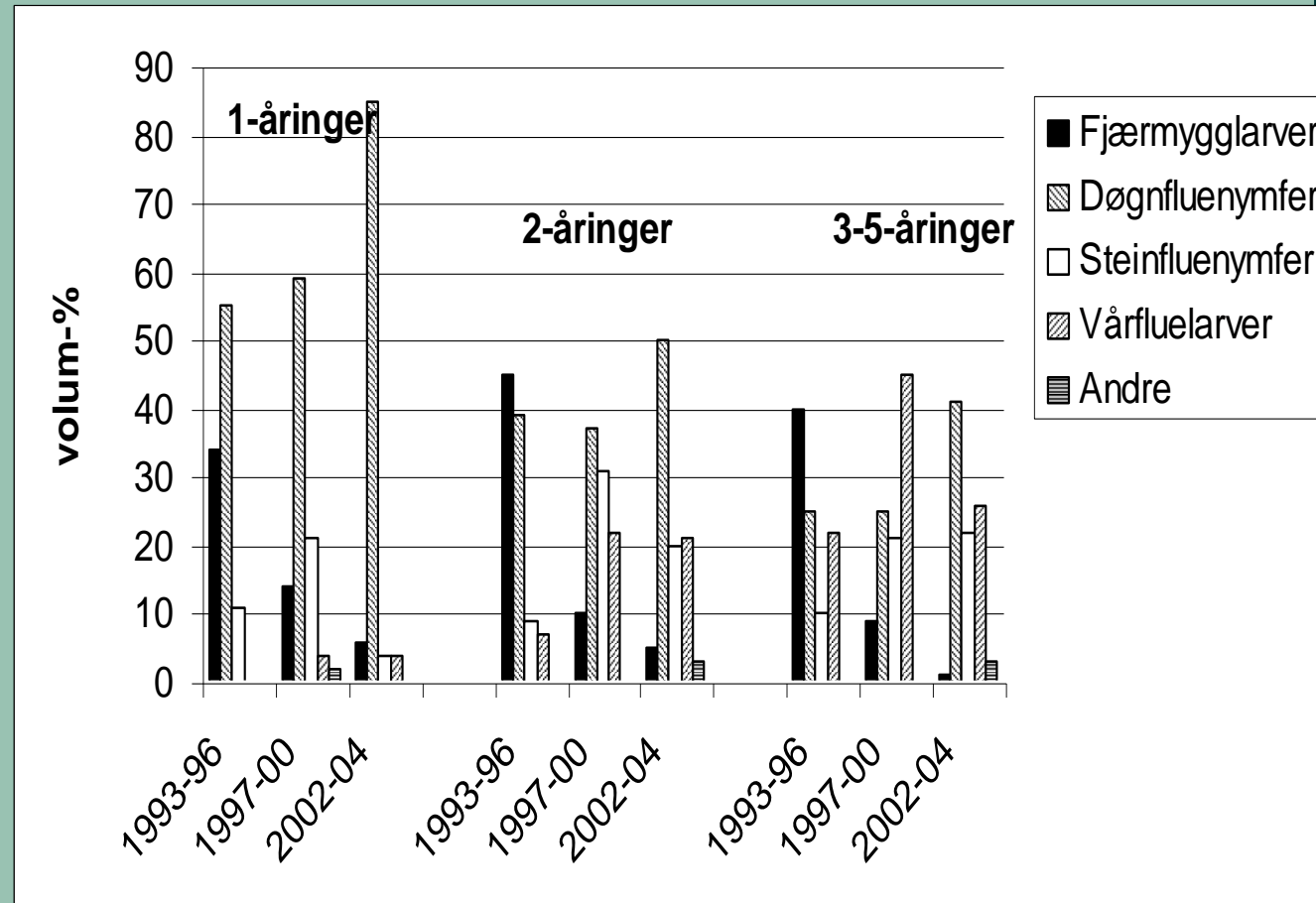
Bunndyr

- Altaelva har en rik bunnfauna som ikke har endret seg vesentlig etter regulering

Bunndyr og ernæring

- Laksungenes diett på sen-vinteren har endret seg
- Overgang til større næringsdyr har sannsynligvis hatt positiv virkning

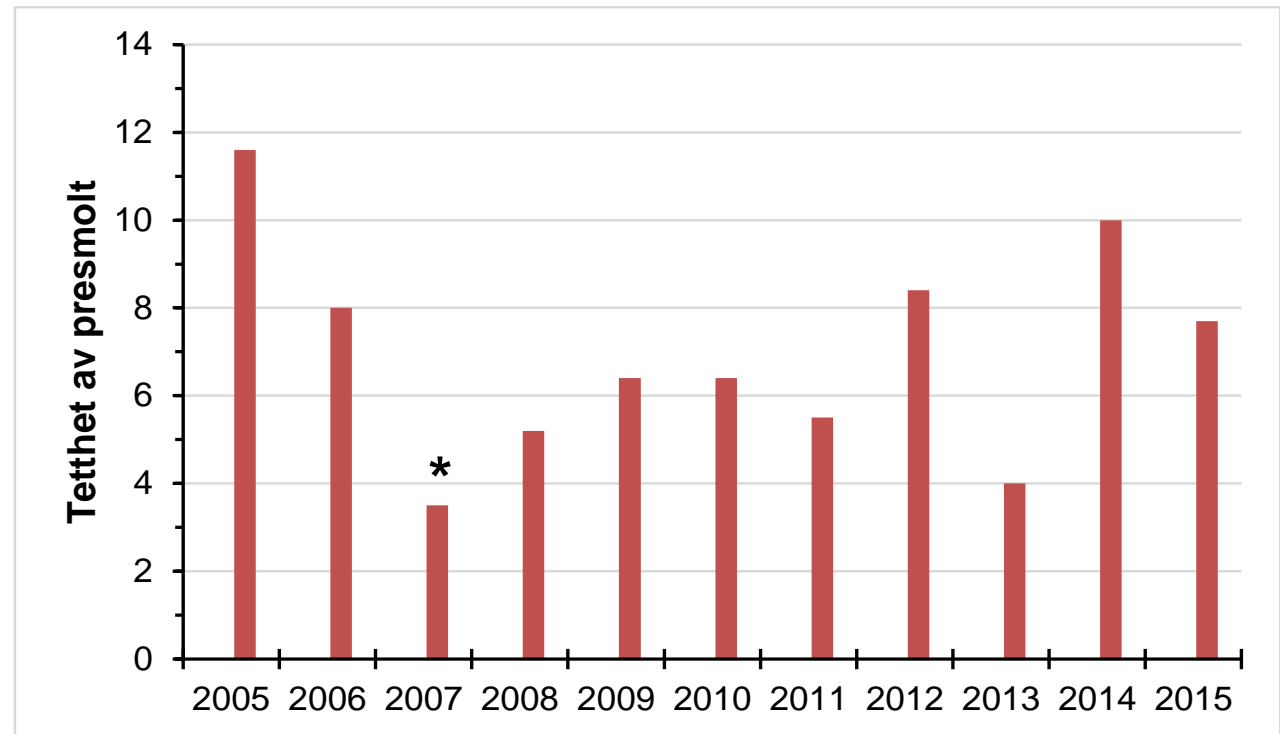
Tetthet av presmolt i Sautso

Tetthet av presmolt i Sautso

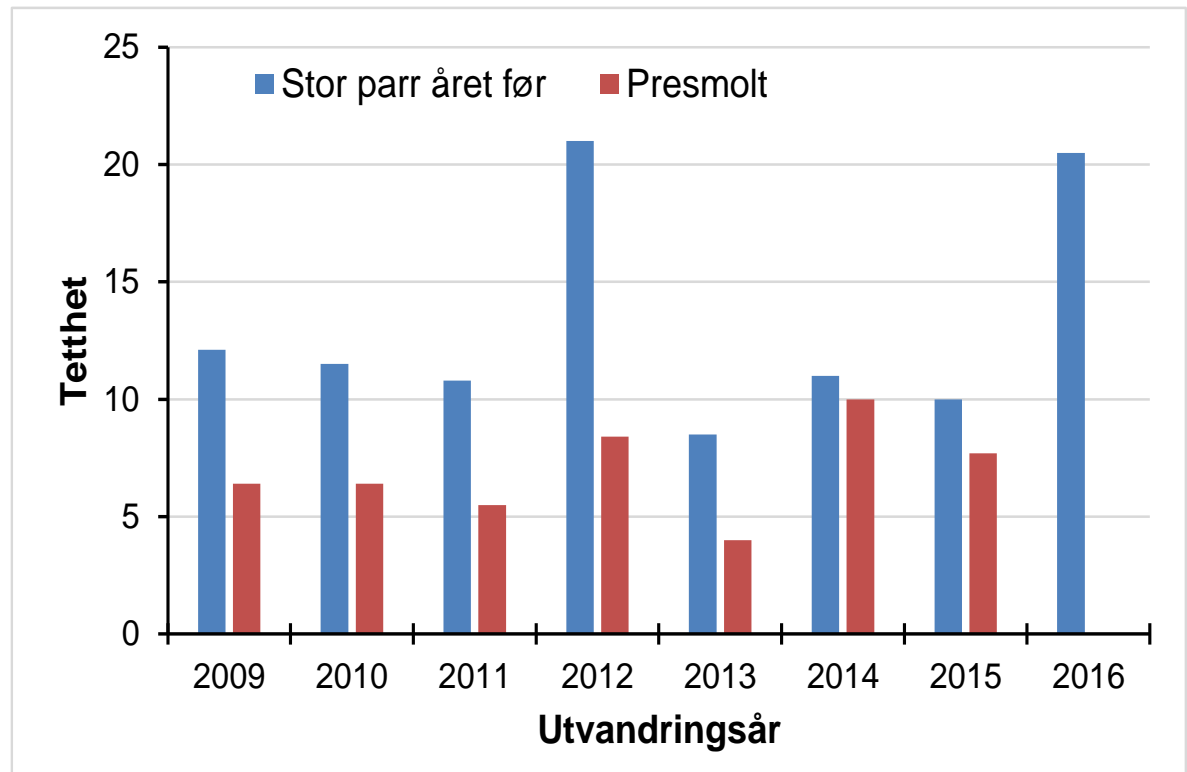
Variabel, men ingen endring (verken økning eller minkning) i perioden 2005-2015

Tetthet i Sautso lavere (2-4 ganger) enn i Gargia på midten av 2003 og 2004

Tetthet av presmolt i Sautso

Var det høy tetthet av presmolt i 2016?

Andel i Sautso

Sterk nedgang etter reguleringen

Fortsatt på et lavere nivå på 2000-tallet

